

TALK OF THE TOWN

SAMEN TOEKOMST MAKEN

OMGEVINGSVISIE

INHOUD

PAG 5

PAG 15

PAG 35

PAG 55

PAG 69

TALK OF THE TOWN

VOORWOORD

Voor u ligt het integrale verslag van de 'Talks of the town', die hebben plaatsgevonden tussen 23 september en 13 november 2019. De 'Talks' vormden de opmaat naar de nieuwe Omgevingsvisie Breda 2040, die eind 2020 het licht ziet.

De bestaande Structuurvisie Breda 2030 is nog vrij jong (2013). Veel van wat hier in staat blijft van belang voor de toekomst van onze mooie stad. Op een aantal onderdelen is verdieping en aanscherping noodzakelijk. Het betreft:

- De relatie tussen het sociale domein (o.a. vergrijzing, aandacht voor gezondheid, doet iedereen mee) en de inrichting van onze stad
- De toekomst van het ruimer gedefinieerde centrum van Breda. Er is 150 hectare te herontwikkelen. Naast de gebiedsontwikkeling van het gehele CrossMark-gebied en Gasthuisvelden, gaat het met name ook over de Koepel en omgeving.
- Er verandert de komende jaren veel in belangrijke stedelijke systemen: in de energievoorziening, in de mobiliteit en digitalisering. Groen en water verdienen meer aandacht met het oog op de klimaatverandering.
- De stad is volop in beweging, maar ook in het buitengebied staan we allesbehalve stil. De wederkerige relatie tussen het buitengebied (2/3 van de Gemeente Breda) en de stad houden we opnieuw tegen het licht.
- Met het nieuwe tweezijdige internationale treinstation liggen er belangrijke kansen voor Breda en voor de regio. Hoe gaan we deze positie verder versterken?

Rond deze onderwerpen hebben we 5 bijeenkomsten gehouden. Meer dan 30 bijzondere sprekers hebben een bijdrage geleverd door verdieping op de thema's en het deelnemen aan de discussie hierover. De bijeenkomsten werden goed bezocht met gemiddeld ongeveer 150 mensen.

Er is heel veel op tafel gekomen, er waren boeiende discussies, en er zijn ook de nodige verbindingen gemaakt tussen sectoren, tussen organisaties, en tussen mensen. En dit alles tegen de achtergrond van de groeiende identiteit van Breda als een Grenzeloze, Groene en Gastvrije stad. Veel mensen hebben de wens uitgesproken om een bijdrage te leveren aan de nieuwe omgevingsvisie. Na deze fase van verdieping geven we hier in 2020 samen inhoud aan.

In het voorjaar buigen we ons over de belangrijkste keuzen die er liggen voor de inrichting van de stad. Rond de zomer schrijven we een conceptvisie en na de zomer stellen we de visie vast.

Mede namens mijn collega-bestuurders wens ik u veel plezier met het lezen van dit verslag en wens ik u een bijzonder inspirerend en bovenal gezond 2020 toe!

Met vriendelijke groet,

Paul de Beer
Wethouder Stedelijke Ontwikkeling, Vastgoed en Klimaat

1

VITAAAL EN INCLUSIEVE STAD

TALK OF THE TOWN

SAMEN TOEKOMST MAKEN

OMGEVINGSVISIE

Vanaf 9.30 Inloop

10.00–12.00 Keynotes

Opening door de dagvoorzitter Marianne van den Anker

- **Inleiding de inclusieve vitale stad en omgevingsvisie wethouder Paul de Beer**
- **Omgevingsvisie: niet wat, maar wie krijgt ruimte? Susanne Agterbosch, het PON**
- **De creatieve stad, Dingeman Kuilman, algemeen directeur Stedelijk Museum Breda**
- **De lerende stad, Paul Rüpp, voorzitter College van Bestuur Avans Hogeschool**
- **De veilige omgeving, Peter van Bennekom, Politie Zeeland–West–Brabant staf politieprofessie**

12.00–13.00 Netwerklunch

13.00–15.00 Break out sessies

- **Leven Lang in Beweging, John Dierix, lector mobiliteit Avans Hogeschool**
- **Panorama Breda, het schilderen van de perfecte stad, de cultuurkantine**
- **Futurethinking, Marieke Beekers, verbindingsmaker/toekomst-verkenner Gemeente Breda en Britt Wijnen, Fontys Hogeschool**
- **Digitaal platform omgevingsvisie, Anouk Dekkers en Bente Spooren, Breda University of Applied Sciences**

15.00–16.00 Interactief forum met de inleiders en wethouders Marianne de Bie en Miriam Haagh met de opbrengsten uit de zaal

maandag

23–09

10.00 | 16.00

PODIUM BLOOS BREDA

1 VITAAL EN INCLUSIEVE STAD

INLEIDING VITAAL EN INCLUSIEVE STAD

Namens het college opende wethouder Miriam Haagh om 10.00 uur de dag: Talk of the Town - Vitaal en inclusieve stad. Volgens de wethouder was het doel van de dag duidelijk krijgen wat de Omgevingswet betekent en hoe iedereen hier zijn of haar bijdrage aan kan leveren. Het is belangrijk dat iedereen meedenkt hoe Breda vitaal en leefbaarder wordt. De mensen maken immers de stad. Bewoners van de stad betrekken bij de vorming van de Omgevingswet en -visie is van groot belang aangezien juist zij specifieke kennis bezitten die van belang is om een integrale aanpak te kunnen realiseren. In 2013 heeft Gemeente Breda de Structuurvisie 2030 gemaakt. In deze visie was hoofdzakelijk aandacht voor de fysieke leefomgeving en kwam de sociale leefomgeving zeer beperkt aan bod. Bij de vorming van de Omgevingsvisie is er wel ingezet op de integratie van de fysieke en sociale leefomgeving. Het is belangrijk om de interactie met de bewoners van de stad aan te gaan om de kennis en ervaringen op sociaal vlak in beeld te brengen. Met als doel bij te dragen aan vorming van de fysieke leefomgeving. Breda wil een 'inclusieve en vitale' stad zijn. Dit vraagt om inzet vanuit het maatschappelijke middenveld. Er is sprake van vergrijzing en het aantal éénpersoonshuishoudens groeit. Mensen moeten meer oog voor elkaar krijgen zodat de sociale cohesie groeit. Het is bij deze Omgevingsvisie de uitdaging om sociaal en fysiek zo optimaal mogelijk te koppelen.

1 VITAAL EN INCLUSIEVE STAD

SAMEN TOEKOMST MAKEN IN BREDA – SUSANNE AGTERBOSCH – HET PON

Na de woorden van Wethouder Haagh kwam namens Het PON Susanne Agterbosch aan het woord. Zij stelde dat het doel van Gemeente Breda is om samen toekomst te gaan maken. Het is daarbij belangrijk dat we de plek waar we wonen, werken en recreëren in balans brengen. Balans vraagt afstemming tussen mensen en organisaties. Gemeenten gaan middels de Omgevingswet bij het afstemmen eisen dat vroegtijdige participatie en vroegtijdige samenwerking zeer serieus worden opgepakt. Dit vaagt continue afstemming van belangen. De Omgevingswet zegt echter niet hoe de omgeving betrokken wordt, wie mag er mee doen vanuit welke rol en positie en wat het resultaat is. Motivatie bij het inzetten op participatie is meer draagvlak te creëren. Onduidelijk is of dit uiteindelijk ook zal leiden tot beter overwogen besluitvorming. Voorbeeld is de energietransitie. Hierbij is samenwerking tussen bedrijven, gemeente en bewoners van groot belang. Om dit zo goed mogelijk door te voeren is het in het proces belangrijk dat zo veel mogelijk bewoners participeren, bewoners mee kunnen beslissen en dat de goede keuzes worden gemaakt. Uit onderzoek bleek dat 75% van de mensen het klimaat belangrijk vindt. Draagvlak is dus aanwezig. Echter wil 40% geen bijdrage leveren om het klimaat te verbeteren. Waarom ontbreekt het hier aan draagkracht? Om hier achter te komen kan gebruik worden gemaakt van de rechtvaardigheidsprincipes. De rechtvaardigheidsprincipes zijn: (1) erkenning van diversiteit, (2) procedurele rechtvaardigheid en (3) distributieve rechtvaardigheid. Deze principes bieden een kapstok om de fysieke, institutionele en organisatorische inrichting van de energietransitie te relateren aan de mogelijkheden van individuele huishoudens. Draagvlak en duurzaamheid zijn niet de belangrijkste onderdelen in de discussie. Het verdiepen in de gewoontes/verschillen van het gedrag van mensen is veel belangrijker. Kwetsbare groepen profiteren het minste mee bij energietransitie. In die zin niet rechtvaardig. Motivatie, kosten en de rol van bewoners zijn daarbij heel belangrijk. Wat betekent het voor mij? Alleen dan kun je het gedrag veranderen en inclusief zijn.

Samen toekomst maken in Breda

De fysieke omgeving – huis, wijk, stad – is letterlijk **de plek waar het leven van mensen zich afspeelt**.

Als het goed is een **veilige, duurzame en gezonde plek**. Waar ruimte is voor ontwikkeling en samen leven met anderen.

Dat vraagt om een **continue afstemming**. Maar hoe komen we met elkaar tot de juiste keuzes als het gaat om inhoudelijke thema's als leegstand, verstedelijking en duurzaamheid?

Triade model van Poiesz

Gedragsverandering:

- Mensen die voldoende extra investeringsruimte, kennis(sen), kunde én de motivatie hebben om daadwerkelijk te investeren in duurzame energie.
- Mensen die financieel rond kunnen komen, maar geen extra investeringsruimte hebben om energiemaatregelen te nemen, en/of niet gemotiveerd zijn om in duurzame energie te investeren, en/of niet de kennis(sen) en kunde hiervoor hebben.
- Mensen die financiële problemen hebben en daardoor niet kunnen investeren ongeacht een eventuele motivatie en/of persoonlijke capaciteiten.

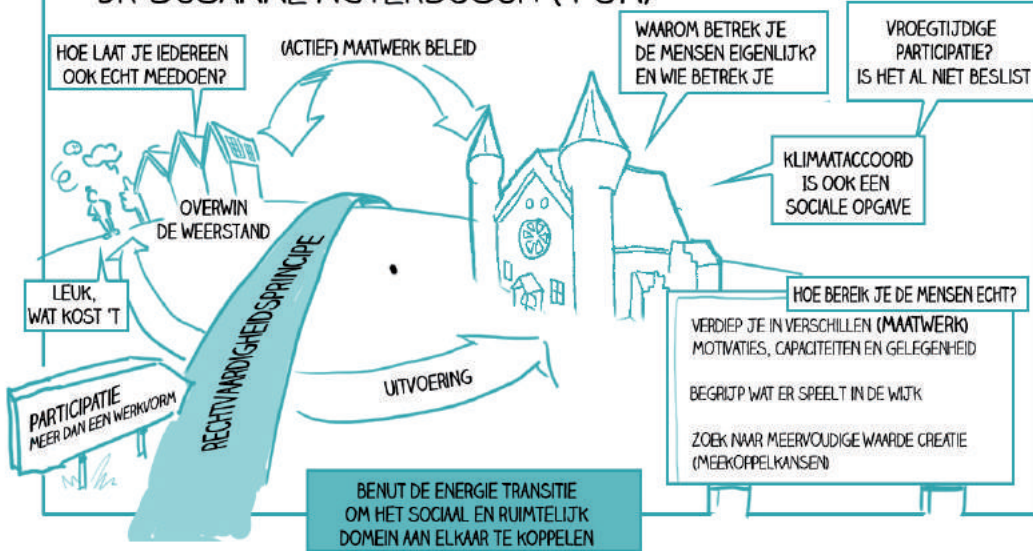
PAUL RUPP – AVANS HOGESCHOOL

Namens Avans Hogeschool was Paul Rupp de volgende spreker. Hij stelde dat de terugtrekkende overheid steeds dichterbij komt. Betutteling van de overheid kan frustrerend zijn voor mensen. Er vindt verandering plaats in de maatschappij. Aanbod gestuurd verandert naar vraag gestuurd. Op die manier heeft de consument veel meer invloed op processen. Zelfsturendheid, technologie en data worden steeds meer gebruikt om wensen en mogelijkheden inzichtelijk te maken zodat er een co-creatie ontstaat met het werkveld. Hierbij is onderwijs heel belangrijk. Avans heeft de opdracht om kennis te hebben van actuele vraagstukken en daar de opleidingen op aan te passen. Het is van belang een kader te creëren waarbinnen met elkaar overlegd kan worden. Hoe kunnen mensen een plek vinden en invloed hebben/krijgen op lopende processen. Mensen willen ontzorgd worden. Die willen vertrouwen hebben in mensen en organisaties waar mee ze te maken hebben. Ze willen vertrouwen hebben dat er iets met hun info wordt gedaan. Wijkraden kunnen hier betekenis aan geven, erkenning is nodig. De aanwezige kennis van hogescholen inzetten om mee te kunnen denken.

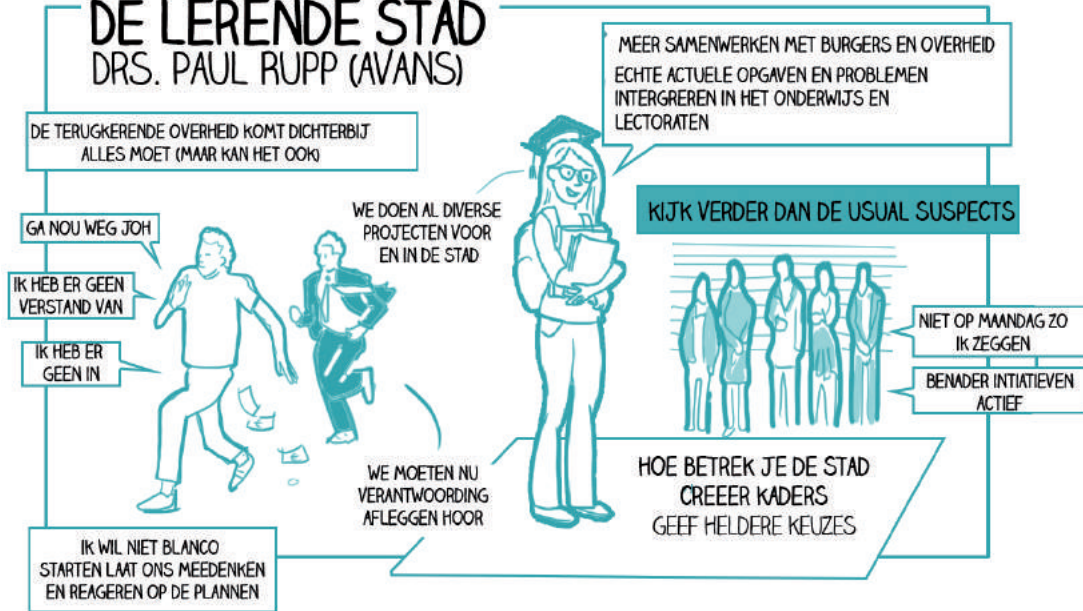
1 VITAAL EN INCLUSIEVE STAD

SAMEN TOEKOMST/ BRED A / VISIE MAKEN DR SUSANNE AGTERBOSCH (PON)

DE LERENDE STAD DRS. PAUL RUPP (AVANS)

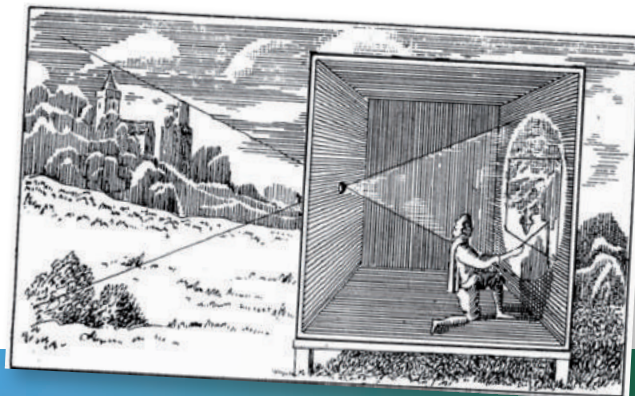

1 VITAAL EN INCLUSIEVE STAD

DINGEMAN KUILMAN – STEDELIJK MUSEUM BREDA

Dingeman Kuilman, directeur van Stedelijk Museum Breda was de volgende spreker. Hij stelde dat verbeelding bij processen van groot belang kon zijn. We zien namelijk niet allemaal hetzelfde. We kijken allemaal op een eigen manier naar situaties en weergaves. Hoe benoem je iets? De een vindt iets een probleem, andere vinden het een uitdaging. Bij het creëren van visies zoals de Omgevingsvisie is ook verbeeldingskracht nodig. Verbeelding gebruiken bij visievorming kan een middel zijn om gedachtes duidelijker te maken. Toch is het meenemen van burgers lastig. Ruimte voor verandering geeft ook ruimte voor wat anders. Dit geeft de mogelijkheid om mensen te betrekken. Bij het tot stand brengen van participatie speelt verbeeldingskracht een grote rol. Kunst kan een manier zijn om het gesprek aan te gaan. Mensen kunnen zo makkelijker participeren doordat zij vrij kunnen aangeven hoe zij denken over bepaalde situaties of voorbeelden. We moeten loskomen van de standaard aanpak. Visies gaan vaak over algemeenheden. Het zou interessant zijn om kunstenaars op verzoek van de gemeente de visie beeldend te laten maken, waardoor ook de mogelijkheden visueel worden. De stap is dan een stuk makkelijker om burgers te laten participeren in de processen. Ontmoetingsplekken kunnen ook met kunst versierd worden. De gemeente vindt kunst in de publieke ruimte belangrijk. Dit kan ook een goed middel zijn om meer participatie tot stand te brengen.

PETER VAN BENNEKOM – POLITIE

Peter van Bennekom van de politie vertelde een verhaal dat de crimineel van vandaag niet meer herkend wordt. De aanpak van criminaliteit is lastig. Criminaliteit is veranderd doordat het in de openbaarheid plaatsvindt en zodoende lastig tegen te gaan is. Dit kan ondermijnend zijn voor omgevingswet. De vraag is dan hoe bedrijven en individuen op een constructieve manier moeten participeren bij de omgevingswet. Het is zaak dat bedrijven te vertrouwen zijn en niet ondermijnend zijn aan de doelstellingen van de omgevingswet. De nieuwe vormen van criminaliteit kunnen buiten de deur gehouden worden gehouden door alertheid van burgers, de zogenoemde 'vriendelijke alertheid'. Alert zijn op wie je spreekt, staar je niet blind hoe iemand er uit ziet. Niet meer simpel iedereen vertrouwen, maar standaard iedereen met gezond wantrouwen bekijken. Iedereen heeft recht op vertrouwen, dit is te verkrijgen door verder te vragen naar beweegredenen.

In het kader van veiligheid en leefomgeving werd de vergrijzing aangesneden. Hoe kunnen we de omgeving zo inrichten dat het veilig is voor alle burgers. Woningbouwconcepten; hoe zet je een wijk op die de combinatie zoekt tussen sociale veiligheid en de fysieke omgeving.

1 VITAAL EN INCLUSIEVE STAD

HET BELANG VAN VERBEELDING (SKRACHT) ALS DRIJVENDE KRACHT

DE CREATIEVE STAD DINGEMAN KUILMAN (STEDELIJK MUSEUM)

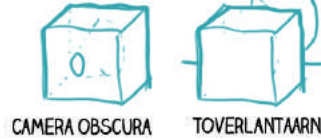
STEL JE VOOR WAT ER MOGELIJK IS

WE ZIEN NIET ALLEMAAL HETZELFDE
KUNSTENARS KUNNEN HELPEN HET ANDERS
TE BELICHTEN

PETER: DENK EENS ALS
EEN CRIMINEEL

UITDAGING

KUNSTENARS MAKEN
MET BURGERS EEN
VISIE

PROBLEEM

DE VEILIGE STAD PETER VAN BENNEKOM (NATIONALE POLITIE)

ONDERMIJNENDE CRIMINALITEIT
GEBEURT ALLEMAAL IN BREDA...

KIJK EENS NAAST JE
DAAR ZIT DE CRIMINEEL
IS IE NIET VRIENDELIJK

INFORMEER DE BURGER
WANT ALLEEN ZO MAAK JE
ALLERTHEID OP EEN
VRIENDELIJKE MANIER

**WEES CRITISCH
OP VERGUNNINGEN
WEET WIE HET VRAAGT**

BENUT DE VIRTUELE WERELD

DAT WAS NOG EENS EEN
VRIENDELIJKE ZZP'ER
EUH ...BEZORGER

FRUIT
COCAINE
VERVOER

GADGET

1 VITAAL EN INCLUSIEVE STAD

FORUM STELLINGEN

Na de voorgedragen stukken van de sprekers was het tijd voor de forumdiscussie, waar een aantal stellingen werd besproken door de sprekers en wethouders Marianne de Bie en Miriam Haagh:

Duurzame waardebevestigingen:

De Omgevingsvisie kan helpen bij het tegengaan en voorkomen van eenzaamheid zodat iedereen mee kan doen. We moeten breder kijken hoe we wijken inrichten. Het gesprek moet gevoerd worden over de inrichting. Participatie is in dat verhaal belangrijk. Het is zaak om inclusieve governance te creëren. De Omgevingsvisie biedt een kader om te bepalen wie op welk moment kan meepraten. Dichten van kloven kan er voor zorgen dat mensen die minder goed aansluiten toch mee kunnen doen. Erken diversiteit om gelegenheid te vergroten bij participatie. Zorg dat verschillende waarden in een gebied goed vertegenwoordigd zijn. Het maatschappelijke rendement niet uit het oog verliezen. Bouwen met als doel met elkaar te wonen en niet los van elkaar. Bijvoorbeeld 10 senioren met elkaar. De Omgevingswet kan bijdragen aan een 'inclusieve en vitale stad'. De vraag is of de Omgevingswet het middel is om de kloven te dichtten. De visie 2013-2030 is wel een middel om dit te doen. Gemeente Breda streeft inclusiviteit na. Hierbij moeten we verschillende belangen afwegen. Hoe ga je met verschillende vragen om of hoe betrek je mensen. Een casus heeft altijd een context. Hoe maken we woonvormen zodanig dat mensen kunnen samenleven in plaats van ieder apart. De Omgevingsvisie is complex, niet voor iedereen zomaar te begrijpen. De visie zou ook voor mensen uit alle verschillende lagen van de samenleving begrijpelijk moeten zijn.

De weg vrijmaken om samen iets nieuws te maken:

Hoe wordt een plek gebruikt? Welke creatieve ontwikkelingen zijn op de toekomst gericht? Voegt het iets toe in een gewenste richting, randvoorwaarden over het gebruik van deze plek? Het is belangrijk dat mensen betrokken worden bij de ontwikkeling voor het gebruik van deze plekken. De ontwikkelingskracht in wijken en buurten moet loskomen door mensen te betrekken. Het is belangrijk om integraal te werken en om van daaruit ruimtelijke keuzes te maken. Er moet worden gekeken hoe de samenstelling is in de wijk en hoe op plekken meer diversiteit kan worden aangebracht.

Energietransitie wijkzaken:

Leefwereld empathie: bouw voor de mensen die het gaan gebruiken. Ga het gesprek met bewoners altijd aan vanuit hun leefwereld. Het moet iets toevoegen aan het huidige gebruik. Gebruik gebiedskennis, zo breed mogelijk. Hoe wordt het gebruikt? Hoe kan je mensen zonder bestedingsruimte betrekken bij de energietransitie? Welke keuzes houden mensen over om mee te kunnen doen? Bijvangst is dat zorginstellingen nu bij adressen een voet tussen de deur krijgen die eerder onbereikbaar waren.

Omgevingsvisie een ambtelijk kasteel:

Omgevingsvisie is geen ambtelijk kasteel. Verantwoordelijkheid gaat meer liggen bij de initiatiefnemer. We moeten goed kijken of proces en regels goed worden ingevuld. Het is een kans om verbinding aan te gaan met de stad. Besluitvorming en initiatief moeten goed op elkaar worden aangesloten.

1 VITALE EN INCLUSIEVE STAD

TALK OF THE TOWN
23/09/2019
SAMIEN TOEKOMST MAKEN

OMGEVINGSVISIE

BESTUURDERS
MIRIAM HAAGH, PAUL DE BEER & MARIANNE DE BIE

SAMEN TOEKOMST/ BRED A / VISIE MAKEN
DR SUSANNE AGTERBOSCH (POND)

WORKSHOPS

FUTURE THINKING
O.L.V. MARIEKE BEEKERS

DIGITAAL PLATFORM OMGEVINGSVISIE
O.L.V. ANOUK DEKKERS

PERFECTE STAD SCHILDRE N
O.L.V. MARJA REINERSE

LEVEN LANG IN BEWEGING
O.L.V. JOHN DIERK

DE CREATIEVE STAD
DINGEMAN KUILMAN (STEDELIJK MUSEUM)

DE LERENDE STAD
DRS. PAUL RUPP (AVANS)

DE VEILIGE STAD
PETER VAN BENNEKOM (NATIONALE POLITIE)

DE BELANG VAN VERBEELDING (GARCHIT) ALS DRIJVENDE KRACHT

DE BELANG VAN VERBEELDING (GARCHIT) ALS DRIJVENDE KRACHT

DE BELANG VAN VERBEELDING (GARCHIT) ALS DRIJVENDE KRACHT

BREDA MAKEN WE SAMEN

1. VITALE & INCLUSIEVE STAD

IMPLEMENTEREN IN HET BELEID

OMGEVINGSVISIE

STELLINGEN

- DE SOCIALE AGENDA IS MEDE DE BASIS VOOR OMGEVINGSVISIE. MITS DE RUIMTELIJKE KORRELING WORDT GEMAKT.
- DUURZAME WAARDEBEPALINGEN. SOCIAAL, MAATSCHAPPELIJKE WAARDEN MEENEMEN.
- DUURZAME PARTICIPATIE. OM MAATSCHAPPELIJKE NIJVEN TE VERMINDEREN.
- DE LERENDE STAD.
- DE NIEUWE AMBTELIJKE MINDSET. WE DOEN HET SAMEN MET DE STAD.
- DE VEILIGE STAD. ONTMOETEN DE STAD.
- DE CREATIEVE STAD. HET MENSELIJK VERHAAL VAN BREDA.

MAATSCHAPPELIJKE BATEN OP BASIS VAN INTERGRIJPE KEUZES

OMGEVINGSWET IS EEN MIDDEL EN DE KANS OM HET ECHT ANDERS TE DOEN

MEER RUIMTE VOOR NIJVEVEEN PAAR DIE MOETTEN DAN WEL KOMEN

ALS ER TOCH IETS GEBEURT DOE HET DAN MET MEERWAARDE

GEZONDE LEEFOMGEVING

GEZONDE LEEFSTIJL

GEZONDE OUD WORDEN

GEZONDE STAD = BETEKENSVOL LEVEN VAN MENSEN

FACILITEER ONTMOETINGEN

DENK VERDER DAN GELD. NEEM MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE MEE ALS DOEL.

MAAK WOONCOLLECTIEVEN

KRUISBESTUURING TUSSEN STAD EN BURGER TUSSEN JONG EN OUD

NIEUWE WOONVORMEN

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

TALK OF THE TOWN

SAMEN TOEKOMST MAKEN

OMGEVINGSVISIE

Het programma (wijzigingen voorbehouden) ziet er als volgt uit:

09.30 uur Inloop, koffie/ thee

10.00 uur Opening door wethouder Boaz Adank (o.a. Economische Zaken, Binnenstad

10.10 uur Toelichting op de uitdagingen van het Centrum van Breda door Hans Thoolen (projectmanager omgevingsvisie) en introductie van de moderator van de dag

10.20 uur Presentatie dagprogramma en spelregels door moderator Hilde Blank (directeur BVR Rotterdam, bouwmeester AM Concepts)

10.30 uur Teun van den Ende (atelier Rijksbouwmeester) spiegelt het landelijk 'Panorama NL' aan de uitdagingen en ontwikkelingskansen in het Centrum van Breda

11.00 uur Hildegard Assies (directeur City Marketing Breda) reflecteert op de kansen die Breda heeft en kan pakken om zich duurzaam te profileren als een aantrekkelijke stad, en hoe de stad over 10 jaar voor de 3de keer de titel 'beste binnenstad' kan veroveren

11.30 uur Patrick van de Klooster (ontwikkelaar/onderzoeker bij BPD*i*, voormalig directeur Architectuur Internationaal Rotterdam) is een kenner van stedelijke transformatieprocessen, internationaal, en zeker ook in Rotterdam. Patrick is gevraagd te reflecteren op de schaalspiong die Breda wil maken, gebruik makend van de vele gelegenheid in het Centrum.

12.00 uur Cindy van den Bremen (social designer, bureau ZET, o.a. actief bij de Gasthuisvelden) gaat in op de sociale dimensie van de centrumstedelijke veranderopgaven. Welke dynamiek brengt dit teweeg, en welke rollen, ambities en eigenaarschap kent zij toe aan betrokkenen in de gebiedsontwikkelingen in het centrum?

12.30 uur (netwerk) LUNCH

13.30 uur

Marco Broekman (stedenbouwkundige/eigenaar bureau marco.broekman) schreef de publicatie "guiding principles Metro Mix" voor het college van rijksadviseurs. Hierin onderzoekt hij het gegeven dat functiemenging in de stad het nieuwe normaal wordt na decennia van functiescheiding. Marco reflecteert tegen deze achtergrond op de Bredase centrumopgave.

14.00 uur

Eloi Koreman (architectonisch vormgever en bewoner binnenstad) schreef in 2008 "een twijg van duizend jaar", een handleiding voor het gebruik van de oude stadskern. Hoe kijkt hij 10 jaar later naar het nu en naar de toekomst?

14.30 uur

Tessa Vosjan (INRETAIL) gaat in op de ontwikkelingen in de retailsector in combinatie met andere stedelijke functies, en hoe Breda kan anticiperen op een nog ongewisse toekomst. Wat zijn de "do's" en "don'ts" op weg naar een vitaal ondernemersklimaat op de langere termijn?

15.00 uur

Koffie/theepauze

15.30 uur

Forumdiscussie (met de zaal) onder leiding van moderator Hilde Blank

16.15 uur

Conclusies van de dag en afsluiting door wethouder de Beer (o.a. Stedelijke Ontwikkeling), inclusief een preview op het vervolg van deze dag

16.30 uur

Borrel op de toekomst

donderdag

03-10

09.30 | 17.00

PODIUM BLOOS BREDA

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

INLEIDING – DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

Namens het college opende wethouder Boaz Adank om 10.00 uur de dag: Talk of the Town – De toekomst van het centrum van Breda. De wethouder stelde dat we aan de vooravond staan van veel veranderingen in de stad. Dit biedt grote kansen voor onder andere het centrum. De binnenstad van Breda is al twee keer betiteld als Beste Binnenstad van Nederland, en dat willen we natuurlijk graag herhalen in de toekomst. We hebben ook veel te bieden als steeds internationalere, steeds groenere en immer gastvrije stad. De kracht van het centrum zit hem o.a. in de spannende verbinding van het oude en het nieuwe. Mensen vinden het fijn om in Breda te winkelen, naar evenementen te gaan en van de cultuurhistorie te genieten. Met de komst van het nieuwe tweezijdige station is het centrum groter geworden. Ook delen ten noorden van het spoor doen mee. Dit biedt weer nieuwe uitdagingen, naast de kansen die er ook binnen de singelring liggen. We hebben heel veel gelegenheid om de stad door te ontwikkelen, ook grootstedelijker te maken. Dit betekent dat we ook moeten nadenken over wat we waar gaan doen (o.a. wonen, werken, plezier maken), over waar we hoogbouw/iconen willen toevoegen en wat we doen met de openbare ruimte. Een spannende tijd gaan we tegemoet, met veel kansen om naast de koestering van het bestaande ook nieuw elan aan de stad toe te voegen. Deze reeks bijeenkomsten is bedoeld om elkaar te prikkelen om verder te denken dan het gangbare.

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

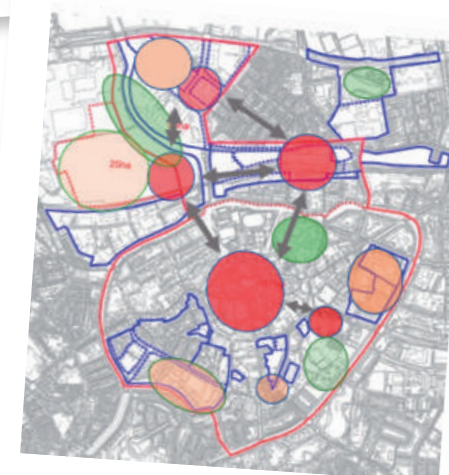
HANS THOOLEN – DE UITDAGINGEN VAN HET CENTRUM VAN BREDA

Na de woorden van wethouder Adank kwam Hans Thoolen van Gemeente Breda als eerste spreker aan het woord. Hij stelde dat het Verhaal van Breda, waar de focus ligt op groen, grenzeloos en gastvrij dienen als identiteitsdragers voor de toekomst van het centrum. In de aanloop naar de nieuwe Omgevingsvisie zijn er 5 aandachtsgebieden aangewezen, waarin verwacht wordt dat de meeste afwijkingen en veranderingen zullen plaatsvinden ten opzichte van de Structuurvisie. Het centrum van Breda staat de komende jaren voor een grote uitdaging. Deze opgave wordt gevormd door de ruimschoots aanwezige transformatieruimte (124 hectare) die kansen biedt voor de fase van verstedelijking naar herstedelijking. Het betoog werd afgesloten met 5 stellingen: 1. Niet kiezen is verliezen, 2. Er is volop ruimte voor de Stad én voor Europa, 3. Vernieuwen is óók koesteren! 4. Stedelijke dynamiek: Programma sturen op Reuring, Ruis en Rust, 5. Succesvolle grootstedelijkheid gaat uit van diversiteit in milieus, stedenbouwkundige vormgeving én aandacht voor rafelranden. Moderator Hilde Blank stelde dat we niet alleen moeten dromen, maar ook vooral moeten gaan doen. Verstedelijking is draagvlak voor voorzieningen. Participatie is ook een steeds belangrijker aspect geworden, we moeten het anders gaan doen, maar hoe doen we het samen? Wat is het doel en wat willen we er mee bereiken? Het is belangrijk dat we over onderwerpen praten met sprekers van binnen en buiten Breda. Halen en brengen staat centraal.

5 samenhangende aandachtsgebieden

In de actualisering van bestaande Structuurvisie naar omgevingsvisie 2040, ook voor het Centrum

- Verder inhoud geven aan de **vitale en inclusieve stad** (koppeling sociale opgaven en fysieke leefomgeving)
- Operationaliseren van de ambitie rond betekenis, karakter en identiteit van **het nieuwe centrum** van Breda (vestigingsmilieus, stedelijkheid, functiemenging, hoogbouw, ruimtelijke adaptatie)
- Integrale benadering van onvermijdelijke **stedelijke systeemveranderingen** (o.a. energie, mobiliteit, Smart city, groen-blauw raamwerk)
- De veranderingen in de **wederkerige relatie van dynamische stad en dynamisch buitengebied**
- De **positionering** van Breda (EU,NL, B5, regio)

- Reuring
- Ruis
- Rust

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

~~DE UITDAGINGEN~~ KANSEN VAN BREDA

HANS THOOLEN (GEMEENTE BREDA)

VERSCHEIDENHEID IN MILIEUS
VERBONDEN DOOR MARK EN SINGEL

ALLE OPGAVEN
KOPPELLEN

VEEL RUIMTE : 124 HA

RUST REURING EN RUIS

STELLINGEN

1. NIET KIEZEN IS VERLIEZEN
2. VOLOP RUIMTE VOOR DE STAD,
ÉN VOOR EUROPA
3. VERNIEUWEN IS ÓÓK KOESTEREN
4. STEDELIJKE DYNAMIEK: PROGRAMMA
STUREN OP REURING, RUIS EN RUST
6. SUCCESVOLLE GROOTSTEDELIJKHEID
BETEKENT DIVERSITEIT IN MILIEUS, MORFOLOGIE
ÉN AANDACHT VOOR DE RAFELRANDEN

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

TEUN VAN DEN ENDE – VAN PANORAMA NL NAAR PANORAMA BREDA

Namens het atelier Rijksbouwmeester was Teun van den Ende de volgende spreker. De presentatie begon met Panorama Nederland dat als tentoonstelling door Nederland gaat als inspiratie voor de nieuwe Omgevingsvisie. Het perspectief wordt weergegeven in de vorm van een panorama. Dit panorama is verdeeld in 4 thema's: 1. Klimaatadaptatie, 2. Verstedelijking, 3. Energietransitie en 4. De transitie van de landbouw. Bij Klimaatadaptatie is ons watermanagement heel belangrijk. Water verbindt ons. Door daar op in te zetten realiseren we een dubbelslag: de Nederlandse Delta blijft veilig én de omgevingskwaliteit gaat omhoog. Bij verstedelijking ligt de focus op meer tijd voor elkaar hebben. Stedelijke ontwikkeling wordt ingezet als motor voor een aantrekkelijke en sociale leefomgeving. Zo is in de Bredase context station Breda als knooppunt zeer belangrijk. Nieuwe vormen van energie staan bij de energietransitie voorop. Er wordt gewerkt aan een energieneutraal Nederland met maximaal behoud van ruimtelijke kwaliteit. Het afgesloten klimaatakkoord is een mooie stap, maar is nog te sectoraal en gefragmenteerd. Bij de transitie van de landbouw wordt gestreefd naar het weer terugbrengen van evenwicht tussen landschap, natuur en de maatschappij waarin we leven. De stikstofdiscussie maakt dit onderwerp zeer actueel. Panorama Nederland biedt inspiratie voor sturing en samenwerking. Bij samenwerking tussen Rijk en regio moet de tafel niet lang zijn, maar rond. Er moet veel meer worden samengewerkt. Breda ligt in de Rijn-Maas delta. De positie van de stad is een scharnierpunt, maar is nog niet optimaal. College van Rijksadviseurs heeft opdracht gegeven aan het bureau Marco Broekman om functiemenging bij verdere verstedelijking nader te onderzoeken. Dit heeft geresulteerd in het boekje 'Metro Mix', waarin 7 voordelen van mengen in hoge dichtheden worden beschreven:

1. Stimuleert kruisbestuiving en innovatie.
2. Reduceert mobiliteit.
3. Het is leefbaarder.
4. Het is adaptiever.
5. Het maakt delen van o.a. voorzieningen en mobiliteit makkelijker.
6. Het is gewild.
7. Het is eenvoudiger te ontwikkelen.

Voor Breda is een stapsgewijze ontwikkeling het meest gewenste scenario. Het is van belang dat woningen en werklocaties op plekken komen die goed bereikbaar zijn en zeker met OV. Ook andere vormen van industrie moeten worden ingepast. Vasthouden van studenten is van groot belang. 95% van de studenten die klaar is gaat na het studeren weg uit de stad. De 3 R's (Reuring, Ruis en Rust) van Hans Thoolen geven goede diversiteit aan. Schaal en verschillen geven kansen.

EN TERUG....

VAN PANORAMA NL NAAR PANORAMA BREDA TEUN VAN DEN ENDE (ATELIER RIJKSBOUWMEESTER)

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

HILDEGARD ASSIES – DE TOEKOMST VAN DE BINNENSTAD

Hildegard Assies, directeur City Marketing Breda was de volgende spreker. Zij stelde de uitstroom van studenten naar de Randstad aan de kaak. Breda heeft een bourgondisch en gezellig imago, maar Breda is zo veel meer dan dat. De Grote Markt als centrale plek in de stad is aantrekkelijk, maar het kan zeker nog verbeterd worden. Het wordt steeds drukker in steden en ons leven. Om binnensteden gezond en leefbaar te houden, zal de auto worden geweerd uit de binnenstad om zo de drukte en vervuiling in de binnenstad terug te dringen en meer ruimte te creëren voor de mens zelf. Om elkaar te ontmoeten, te ontstressen en te chillen. Het aantal plekken om te zitten in de Bredase binnenstad is toch nog beperkt (enorm gebrek aan bankjes). Water is een element om mensen te verbinden. Goed dat Breda zich daarvoor heeft ingespannen. De tijd die we hebben willen we doorbrengen in het groen om daar ook tot rust te komen en te recreëren. Individueel en collectief. Overdag en in de avond. Toerisme kan bijdragen aan meer stedelijke dynamiek. Bij een grotere dynamiek ontstaan ook nieuwe gemeenschappen. Gebruik ook de kracht van wijken, ondernemers en kunstenaars. Er zit energie die mensen aantrekt. Placemaking is daarbij belangrijk, met als inzet dat mensen terugkomen en blijven. We moeten de stad op een nieuwe manier positioneren. Gebruik social media als gratis manier voor publiciteit. Tijdelijkheid en verrassend zijn is aantrekkelijk. Multigebruik tussen dag en nacht. Hildegard illustreerde een en ander met de nodige referenties uit Londen, Melbourne, Seoul, Singapore en Montreal.

**DE HELFT VAN DE ZAAL
WIL MEEDOEN MET DE
"STEDELIJKE" AMBITIE**

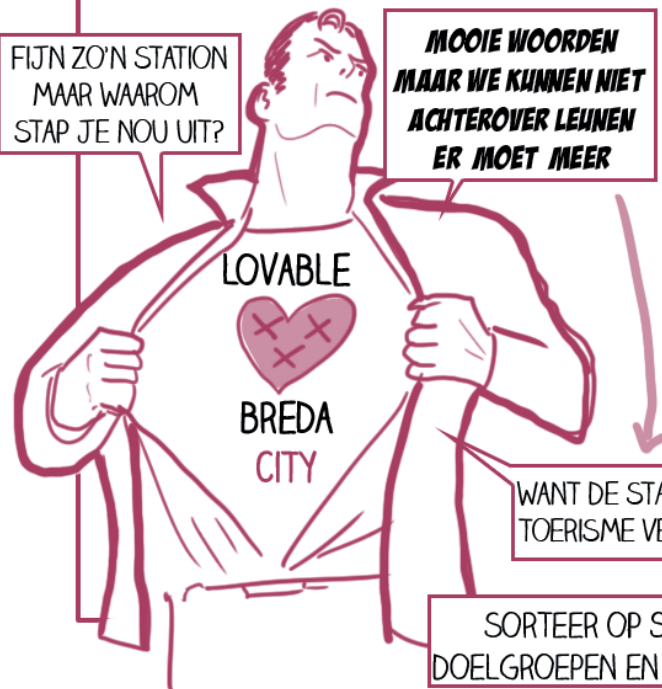
BREDA IS MEER DAN DE GROTE KERK, BENUT DE NIEUWE ENERGIE

BREDA ALS RELEVANTE BELEVENIS

HILDEGARD ASSIES (DIRECTEUR CITYMARKETING BREDA)

FIJN ZO'N STATION
MAAR WAAROM
STAP JE NOU UIT?

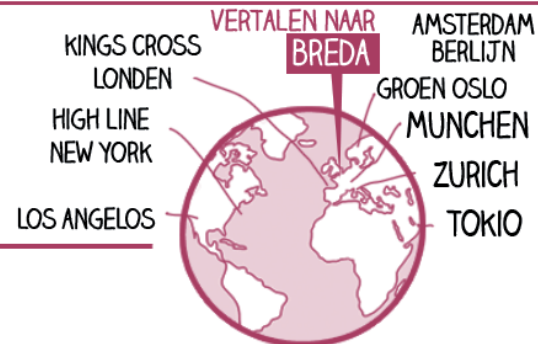
**MOOIE WOORDEN
MAAR WE KUNNEN NIET
ACHTEROVER LEUNEN
ER MOET MEER**

1. DE KRACHT VAN DE VERRASSENDE WIJKEN, AANVULLING OP DE BINNENSTAD;
2. ONTMOETEN CENTRAAL, HOE STIMULEER JE BINDING EN ONTMOETING; (MAAK AUTO ONZICHTBAAR)
3. GEZONDHEID EN WELZIJN: HOE ALS COMMUNITY ZELF BIJDRAGEN EN HELPT TECHNOLOGIE?
4. CULTUUR: HOE BLIJF JE VERRASSEN (OOK STRAKS).

WANT DE STAD EN HET TOERISME VERANDERT

SORTEER OP SPECIFIEKE DOELGROEPEN EN COMMUNITIES

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

PATRICK VAN DE KLOOSTER (BPDI) – RECHTVAARDIGE BETAALBARE STAD

Wie maakt de betaalbare woningen in Nederland? Dit blijft in het debat altijd een beetje de vraag volgens Patrick van de Klooster. Het verschil tussen woningprijzen en inkomen is te groot geworden. Evenwicht, sociaal en vrije markt is bij een verdere transformatie van het centrum erg belangrijk. We moeten met elkaar, maar ook vooral voor elkaar bouwen. Iedereen maakt namelijk de stad, maakt gemeenschappelijk discours en bepaalt waarden. Mensen hebben ruimte voor reflectie nodig. Openbare ruimte is daarbij belangrijk en is vervanging van religie aan het worden. Publieke ruimte moet worden geactiveerd. Functiemenging moet daar onderdeel van zijn. Wees ambitieus, maar stel betaalbaarheid en bereikbaarheid voorop. Om dit te realiseren kan gebruik worden gemaakt van een gemeenschappelijk gesprek. Welke richting willen wij op, wat vinden wij belangrijk? Welke waarden zijn belangrijk? We moeten nieuwe manieren zoeken met betrekking tot financiën om dit mogelijk te maken. Wie moet de regie nemen? Als de gemeente het niet meer zou moeten doen, wie dan wel? Waar zoeken we het in? Mensen moeten met elkaar in contact komen om te denken en spreken over woonvormen en betaalbaarheid. Er is meer ruimte nodig om na te denken! Betaalbaarheid is daarbij een key-item, ook in de discussie over het centrum. Breda is er niet alleen voor de happy few! Ontwikkelen gaat ook over het creëren van maatschappelijke meerwaarde!

CINDY VAN DEN BREMEN – BUREAU ZET – DE SOCIALE DIMENSIE VAN VERANDEROPGAVEN

De volgende spreker was Cindy van den Bremen. Zij vroeg zich af waarom 95% van de studenten die in Breda studeert weggaat? Gaan we het gesprek wel aan met deze mensen? Misschien moeten we het wel zoeken in een koppeling van functies en een mix van woningen. Woningen voor starters kan oplossing bieden. Social design kan een middel zijn om de omgeving bij deze problematiek te betrekken.

De vraag is of alle groeperingen wel betrokken zijn bij de ontwikkeling? Wie is de bewoner? Dé bewoner bestaat niet, het is veel complexer. Bewoners zijn ook bang dat de gemeente niet luistert. Er gebeurt vaak nooit meer iets met de opgehaalde informatie en input. Bij informatieavonden en bewonersavonden is het vaak vanuit de gemeente heel veel zenden en veel te weinig luisteren. Stap 1 in de participatie-leidraad is informatie geven. Deze stap is meteen al zenden. Dit moet anders worden ingericht. Hoe doe je dat dan? Wensen en behoeften moeten centraler komen te staan en bewoners moeten in een vroeg stadium worden betrokken. Creativiteit inzetten en relaties opbouwen. Het zou meer moeten gaan om contact maken en relaties opbouwen, opvolgen van acties en terugkoppeling wat er met het opgehaalde is of wordt gedaan. Zeker omdat de doorlooptijden binnen gemeente vaak verschillen van de urgentie van zaken in de leefwereld. Gemeente en ontwikkelende partijen moeten zich kwetsbaar opstellen. Ook bij bewoners is een mentaliteitsverandering nodig, gericht op creatieve oplossingen voor vaak ingewikkelde opgaven. Samen met bewoners kun je zowel het proces als het inhoudelijke resultaat beter maken. Een aanzet of een plan in het begin is niet altijd een goede start, investeer eerst in een communicatie-infrastructuur, in programma en randvoorwaarden als basis en ga daarmee verder aan de slag.

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

RECHTVAARDIGE BETAALBARE STAD

PATRICK VAN DE KLOOSTER (BPGI)

MEERWAARDE

GOED & BETAALBAAR

IEDEREEN MAAKT DE STAD
MAAK GEMEENSCHAPPELIJK DISCOUR
EN BEPAAL DE WAARDES

ONTWIKKELEN IS NIET
ALLEEN BOUWEN
HET GAAT OVER
(SOCIALE) MEERWAARDE
VOOR DE STAD

HET PUBLIEK DOMEIN
IS DE KANS VOOR
MEER ONTMOETING
DE "NIEUWE" KERK
MAAR MOET WEL
GEACTIVEERD WORDEN

ANDERE
FINANCIERINGS-
VORMEN

CO-OPPS

NIEUWE FINANCIËN

BELEGGINGSFONDSEN

UITWISSELLEN

PUBLIEK DEBAT
VS
UITWISSELING

MET ELKAAR EN VOOR ELKAAR

WIE MAAKT DE BETAALBARE
WONINGEN/STAD?

ANDERE DE SOCIALE KANT VAN VERANDEROPGAVEN

CINDY VAN DEN BREMEN (BUREAU ZET)

MAAK DE OPGAVEN KLEIN
SLUITEN AAN BIJ BEWONERS

SOCIAAL RUIMTELIJKE WIJK AGENDA
WAT IS DE (SOCIALE) MEERWAARDE VAN GEBIEDSONTWIKKELING

HOE PROFITEERD
FELLENCORD MEE

DE TERUG GAVE : HET LAB

BETREK "ALLE" BEWONERS
DENK VERDER DAN DE USUAL SUSPECTS
OVERBRUG AFZONDERLIJKE VERSCHILLEN

LEUK HOOR CINDY,
MAAR HOE DOE JE DAT DAN?

WEDERZIJDIG
INZICHT

CREATIEF SAMEN WERKEN
IN VERTROUWEN

GEDRAGSVERANDERING
VAN BEWONERS
EN AMBTENAREN

BENUT
SOCIAL DESIGN
ANDERS KIJKEN
EN WERKEN LEIDT
TOT.....NIEUWE
INZICHTEN

RECHTBANK KWARTIER
SOCIAAL
GEMEENSCHAPPELIJKE DEELER

GASTJES VAN DE GASTJES

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

MARCO BROEKMAN – DE GEMENGDE STAD, GEMENGDE GEVOELENS

Spreker Marco Broekman besprak de gemengde stad. De gemengde stad brengt ook gemengde gevoelens met zich mee. Vanuit historisch perspectief zijn we van de historische stad, alles door elkaar heen gebouwd, naar de functionele stad gegaan, waar functiescheiding en zonering leidende principes zijn geworden. Uiteindelijk zijn we naar de productieve stad zijn gegaan met meer mengen en herbetrekken van werkfuncties in de stad. Mengen is meer dan alleen maar wonen. Het is het werken aan een duurzame omgeving. Dit moet worden gedaan vanuit de plek zelf. Urgente ruimtelijke opgaven worden randvoorwaardelijk zoals de energietransitie, nieuwe mobiliteit en circulaire economie. Breda heeft binnenstedelijk veel strategische ontwikkellocaties. De opgave is het centrum te vergroten, gebruikmakend van de aanwezige ontwikkelruimte. Is de binnenstad de economische motor van de stad? Zijn Rust, Ruis en Reuring van groot belang bij indeling van het centrum? Is de binnenstad te klein, heeft het behoefte aan meer onderscheidende milieus voor wonen, werken en plezier, en combinaties hiervan? Wie bepaalt dan de richting? Het begint met de Gemeenteraad die een heldere koers moet duiden. Ontwikkel als Breda een eigen visie op werkmilieus op basis van het lokale en regionale ecosysteem en beschikbare locaties. Gebruikers en ontwikkelaars vullen dat in. Meng, maar niet alles overal, zowel op stadsniveau als op blokniveau. Gebruik de fysieke ruimte die er al is als testruimte voor urgente nieuwe opgaven en creëer daarmee unieke nieuwe stadswijken.

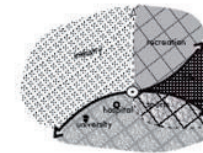
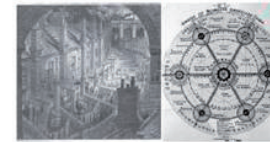
DE GEMENGDE STAD

Ruimtelijke organisatie wonen/werken

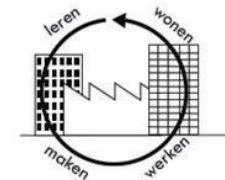
historische ontwikkeling

HISTORISCHE STAD
door elkaar gebouwd

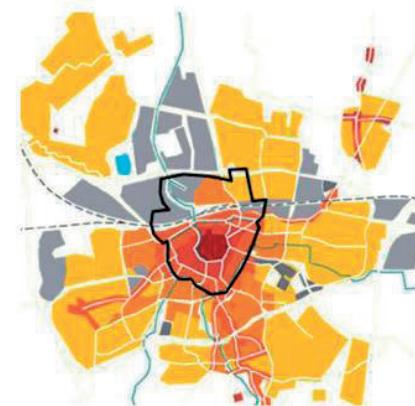
FUNCTIONELE STAD
scheiden / zonering

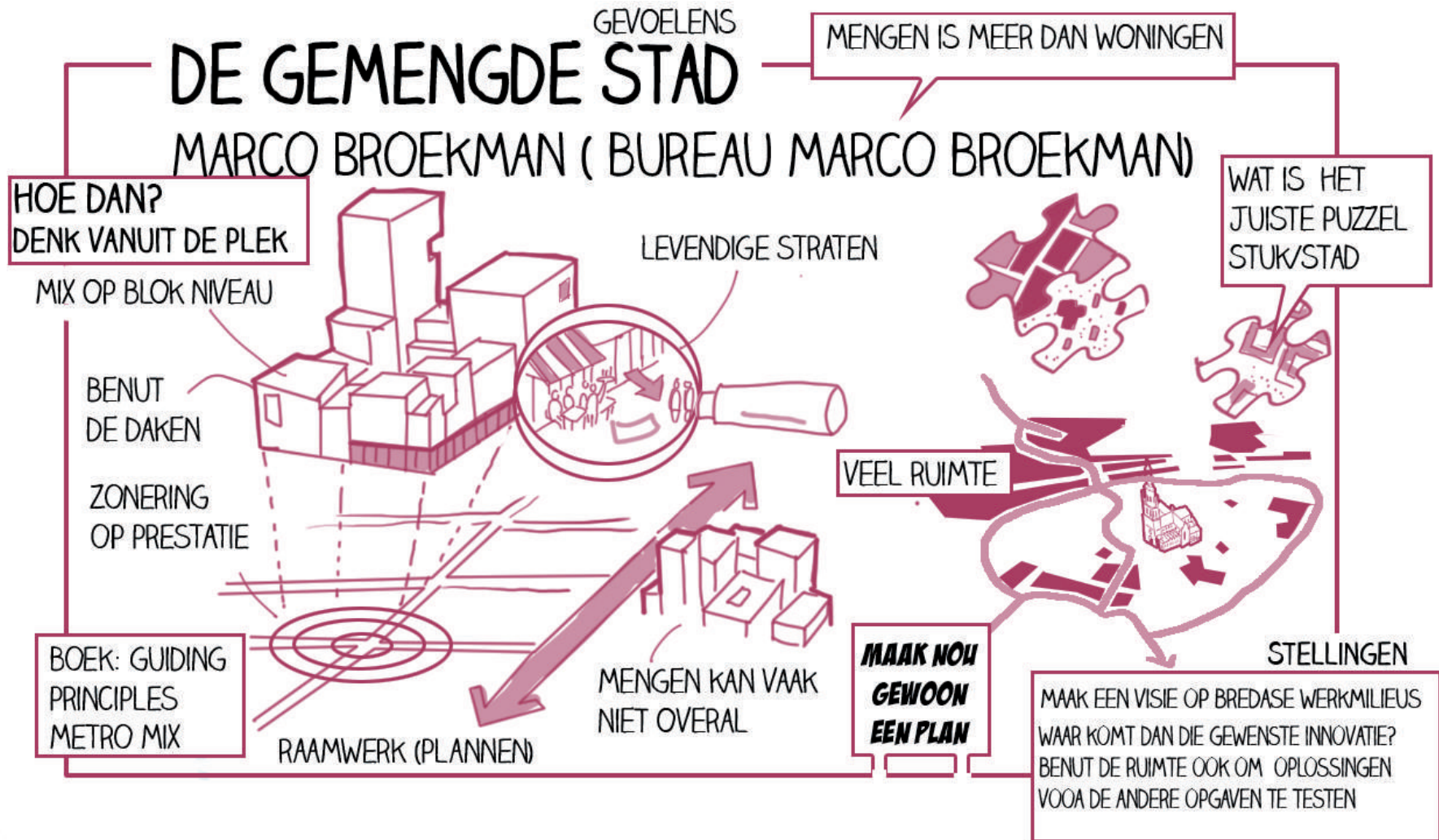

DE PRODUCTIEVE STAD
herbetrekken

Centrum "vergroten" en ontwikkelruimte

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

ELOI KOREMAN – DYNAMISCH ERFGOED OP ALLE SCHALEN

Vormgever en bewoner Eloi Koreman beschreef op indrukwekkende wijze aan de hand van illustraties de betekenis van dynamisch erfgoed op alle schaalniveaus van denken over de stad. Een en ander voortbordurend op zijn eerdere publicatie 'Een twijg van duizend jaar' (een handleiding voor het gebruik van de oude stadskern). Om als stad een sprong te kunnen maken moet je eerst een stapje terug doen, een aanloopje nemen. Respecteer het erfgoed dat door de eeuwen het fundament voor de stad heeft gelegd en gebruik historie als een katalysator voor de toekomst. Erfgoed zit namelijk in de bouwkundige haarvaten waarin de geschiedenis van de stad te lezen is. Er moet worden gewaakt voor een ongefundeerde vernieuwingsdynamiek waarin monumenten ten onder kunnen gaan aan plasticering en iconisering. Met het terugbrengen van het water in de stad zijn eerste stappen gezet. Zet dit ook door middels het creëren van ruimte voor een daadwerkelijke samenvloeiing van de Mark en de Aa via Seelig en de Polanenkade! Zorg ervoor dat het kasteel van Breda een meer publieke betekenis krijgt door hier het nieuwe museum in onder te brengen, in een nauwe samenwerking met het Prado in Madrid.

DYNAMISCH ERFGOED OP ALLE SCHALEN ELOI KOREMAN (VORMGEVER EN BEWONER)

**HISTORIE ALS KATALYSATOR
VOOR DE TOEKOMST**

OM TE KUNNEN SPRINGEN
MOET JE EERST EEN
STAPJE TERUG DOEN

HERINTERPRETEER
DE HISTORIE

MONUMENT

ERFGOED ZIT IN DE HAARVATEN
BOUWKUNDIG DNA WAARIN DE
GESCHIEDENIS VAN DE STAD
TE LEZEN VALT

LAAT HET MONUMENT
NIET TEN ONDERGAAN AAN
VERNIEUWINGSDYNAMIEK
PLASTIFICATIE OF ICONISATIE

**HIER
SLOOPT
BREDI
ZICHZELF**

RESPECTEER
ONS ERFGOED DAT
DOOR DE EEUWEN
HET FUNDAMENT VOOR
DE STAD HEEFT GELEGD

HENDRIK III ALS EERSTE
STADSBOWMEESTER VAN BREDA

WATERPLAN ALS BASIS
DUS OOK DE AA STROOM AANLEGGEN

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

TESSA VOSJAN – RETAIL IN TRANSITIE

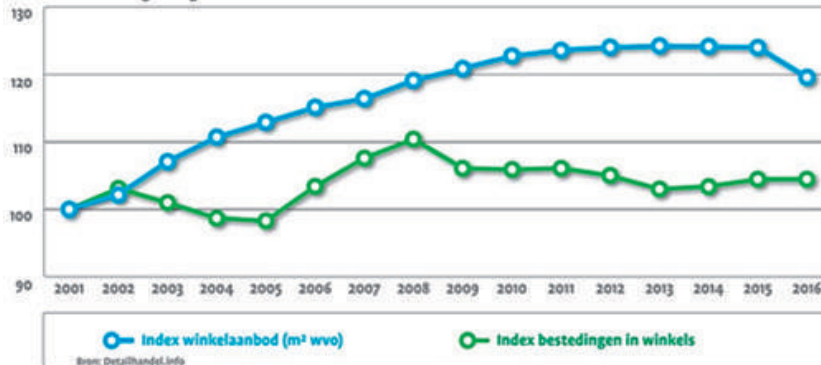
Laatste spreker van de dag was Tessa Vosjan. Zij besprak de transitie in de retail. Er is veel aan de hand in dit domein: een groeiend aandeel internetaankopen, toenemende leegstand en faillissementen etc. Ze stelde dat het aantal retail meters de afgelopen jaren bleef groeien terwijl de bestedingen gelijk bleven. Dit tekent zich in het winkellandschap af door groei in de stedelijke gebieden en de kleinere kernen die steeds meer onder druk komen te staan. Bij de hedendaagse retail gaat het steeds meer om een positieve klantervaring. Kopen staat niet meer centraal, ontmoeten en groeten worden belangrijker, gebruikmakend van het DNA van de stad. Het is zaak duidelijke keuzes te maken: een binnenstad voor iedereen is een binnenstad voor niemand. Ga uit van eigen kracht en maak gebruik van het DNA van de stad. Breda heeft een sterke uitgangspositie, maar ook hier is het zaak zorgvuldig keuzes te maken rond de allocatie en hoedanigheid van retail in de onderscheidende vestigingsmilieus.

Maak keuzes!

"Een binnenstad voor iedereen is een binnenstad voor niemand."

Ontwikkeling vraag- en aanbod totale detailhandel

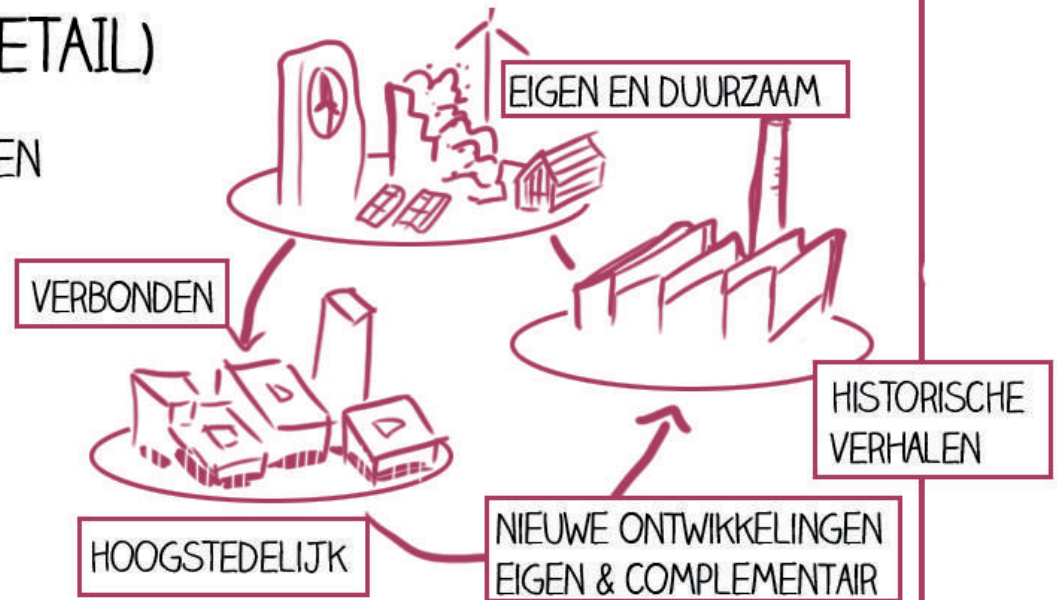
Ontwikkeling vraag en aanbod loopt uiteen

RETAIL PLEKKEN (VAN) & (MET) BETEKENIS

TESSA VOSJAN (INRETAIL)

BELANG VAN WINKELGEBIEDEN
WORDT STEEDS GROTER

MAAK KEUZES!
EEN BINNENSTAD VOOR IEDEREEN
IS EEN BINNENSTAD VOOR NIEMAND

2

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

FORUMDISCUSSIE

De discussie werd geopend in aanwezigheid van de inleiders en wethouder Paul de Beer. We moeten ons in Breda terdege beseffen dat we heel erg veel in handen hebben; bestaande kwaliteiten en kansen voor nieuwe kwaliteit. Doe een aantal stappen terug om een grote sprong vooruit te maken. Begin bij de basis, koester wat er is. De Nassaulijn is een heel mooi verhaal om in te zetten, om een stap omhoog te maken. Opgeroepen wordt om ook de Spaanse historie onder te brengen in de Omgevingsvisie. Breng het verleden naar deze tijd. Verenig Breda door de verhaallijnen van de stad.

Stedelijkheid is een belangrijk aandachtspunt bij de verdere uitwerking. Hoe grootstedelijk willen we worden, en ook waar? Het verleden is een belangrijke katalysator en voeding, maar daarnaast is er voldoende ruimte voor nieuwe identiteiten. Er moet gewaakt worden voor ongefundeerde platitudes, herkenbare integrale kwaliteit dient centraal te staan in de uitwerking van meer stijlvolle stedelijkheid in het centrum van Breda. Rust, Reuring en Ruis kan op grote schaal, maar ook op zeer kleine schaal aanwezig zijn in de stad. Dit moet goed in kaart worden gebracht. Daarnaast hebben we met de grote hoeveelheid ruimte de kans om op sommige plekken heel compact te verdichten, in combinatie met substantieel groen en water als onderdeel van de klimaatadaptatie en ook de koppeling met de

energietransitie. Programma verdient een verdere uitwerking: bij investeringen moet er gericht gebouwd worden, wie gaan daar wonen en werken? Is het centrum bereikbaar voor alle bevolkingsgroepen? De gebiedsprofielen voor wonen bieden een basis. Soortgelijke profielen zijn in de maak voor het werken. Dit levert een belangrijke bijdrage aan de definiëring van vestigingsmilieus in het centrum, waarbij (benoemde) functiemenging een belangrijke rol speelt. Op het gebied van mobiliteit ligt er een enorme uitdaging. Bij een verdere verdichting moeten hier creatieve oplossingen gevonden worden (nieuwe modaliteiten, deelauto's, etc.). Een belangrijk item is de internationalisering. Breda is met het nieuwe station een belangrijk (internationaal) knooppunt geworden. Bij het benoemen van de vestigingsmilieus in de 124 hectare transformatieruimte is dit een belangrijke factor, niet alleen in de hoedanigheid van de invulling, maar ook in de fasering. Het is zaak voldoende (in kwantitatieve en kwalitatieve zin) programma aan te trekken en slim te alloceren.

Er staat veel op de agenda in het centrum. Er gebeurt ook veel, de kranen verschijnen in het komende jaar op meerdere locaties. Voor het vervolg is een verdieping op zijn plaats, waarbij keuzen aan de orde zijn rond soorten vestigingsmilieus en de fasering van ontwikkellocaties.

DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

TALK OF THE TOWN
PODIUM BLOEDS 03/10 2019
SAMIEN TOEKOMST MAKEN
OMGEVINGSVISIE
BREDAS TOEKOMST MAKEN
DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM VAN BREDA

BESTUURDERS
BOAZ ADANK EN PAUL DE BEER
RUIMTE EN OPGEVINGSVASTE
GROTE WAGS VOOR HET CENTRUM
HOE GAAN NIEM EN BESTAAND SAMEN?
HOE BLIJVEN WE DE BESTE BINNENSTAD?

DE UITDAGINGEN KANSEN VAN BREDA
HANS THOOLEN (GEMEENTE BREDA)
VERSCHIEDENHEID IN MILIEUS
VERBONDEN DOOR MARK EN SINGEL
STELLINGEN
1. NIET HEZLEN IS VERLIEZEN
2. VOL OP RUIMTE VOOR DE STAD,
EN VOOR EUROPA
3. VERNIEUWEN IS OOK HOESTEDEN
4. STEDELIJKE DYNAMIEK: PROGRAMMA
STUREN OF RELING, RIJS EN RIJST
6. SUCCESVOLLE GROOTSTEDELIJKHEID
BETREKEND OERGREET IN MILIEU, MOFROLOGIE
EN AFWACHT VOOR DE INEELANDEN

VAN PANORAMA NL NAAR PANORAMA BREDA
TEUN VAN DEN ENDE (ATELIER RIJKSBOUWMEESTER)
STEL (LOCAL) KUALITEIT KOOROP?
KIKT EEN GENERATIE VOORUIT
GROTE ORGANISATIE
Klimaatadaptatie
VERSCHEIDENHEID
ENERGIETWISTE
RIJKSBOUWMEESTER
BETTER NEDERLAND
BETTER BREDA

BREDA ALS RELEVANTE BELEVENIS
HILDEGARD ASSIES (DIRECTEUR CITYMARKETING BREDA)
BREDA IS MEER DAN DE GROTE HEER, BENUT DE NIEUWE ENERGIE
1. DE KRACHT VAN DE VERRASSENDE WITEN
ANNULING OP DE BINNENSTAD;
2. ONTMOETEN CENTRAAL, HOE STIMULEER JE
BINDING EN ONTPLOETING, OPWAARTS OCHTEND
3. GEZONDHEID EN WELZIJN: HOE ALS COMMUNITY
ZELF BILDINGEN EN HELPT TECHNOLOGIE?
4. CULTUUR: HOE BLIJFT JE VERRASSEN (OOK STRAKS)

RECHTVAARDIGE BETAALBARE STAD
PATRICK VAN DE KLOOSTER (BPD)
EENREK PAKT DE STAD
MARK GEMEENSCHAPPELIJK
EENREK DE WAKES
GOED BETAALBAAR
HET PAKT ER BOMEN
EENREK WAKES
MEER ONTPLOETING
DE "NIEUWE" HEER
MARK PAKT WEL
GEKANTREED WOKKEN
NIEUWE FRANCHISE
LUTWISSELLEN
BELEGGENSFONDSEN

DE SOCIALE KANT VAN VERANDEROPGAVEN
CINDY VAN DEN BREMEN (BUREAU ZET)
ANDERE KANTEN EN
SCHAALTE MAKEN
SCHAALTE MAKEN
WAT ER IS
DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM
DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM
DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM
DE TOEKOMST VAN HET CENTRUM

DE GEMENGDE STAD
MARC BROEKMAN (BUREAU MARCO BROEKMAN)
HOE DAN? DEIN VANUIT DE PLEK
MID OP BLOK-NIVEAU
BENUT DE DAKEN
ZONEN
OP PRESTATIE
BOEK: GULDING
FRANCKES
METRIK
HAAKWIJN
SILVERNEN
MENGEN RIJST VAN
NET OERHA
MARK NIEUW
GROEN
DE PLAN
STELLINGEN
MARK NIEUW
GROEN
DE PLAN
STELLINGEN

DYNAMISCH ERFGOED OP ALLE SCHALEN
ELOI KOREMAN (VORMGEVER EN BEWONER)
OP TE NIJNEN SPRINGEN
MOET JE EERST EEN
STAPTE TERUG DOEN
ALS HET GOED IS WORDT
HET SIMPEL
EN KAN HET SNELLER
HERONTWIKKELING
MONUMENT
ERFGOED ZIJN IN DE
HAAKWIJN
DYNAMISCH ERFGOED
DYNAMISCH ERFGOED
DYNAMISCH ERFGOED

DISCUSSIE
HOE (GROOT) STEDELIJK
MOETEN WE EIGENTLIJK WORDEN?
VEEL RUIMTE BESCHIKBAAR
DUS GAAN WE
SPREIDEN IN LAGE
DICHTHEID OF COMPACTE
BOUWEN EN GEBRUIKEN WE
DE OFTEN RUIMTE
VOOR GROEN EN ANDERE
OPGAVEN
ZODANIG KLIMATADAPTATIE
EN ENERGIE
HOE GROOTSTEDELIJK
WILLEN WE ZIJN?
EN WAAR DAN?
NET ALLES TEGELIJK,
MAAR WAAR BEGINNEN WE?
HOE VALLEN WE NU EN
STRAKS OOK NOG OP?
WIE DOET WAT?
MOET DE OVERHEID
NET MEER LEIDEND ZIJN?
WIE AGENDEAREN VEEL,
MAAR WAT GAAT
ER NI ECHT GEBEUREN?
EN HOE? EN WAAR?
ANDERE DOELN
ANDERE BOUWEN
MAAR OOK ANDERE
PARTNERS OP HET GEBIED
VAN DEELI MOBILITEIT
EN ENERGIE LEVERANDEERS
ANDERE ANDERS
ZOU VERGELIJKEN
DUS MARK
KUNNEN JULLIE
SAMENWERKEN
EN ROEPEN
VAN SCHALVOORAFER
EUROPA VERBINT
BREDA: GOED
VERBONDEN EN GROEN
RUIMTE LAYEN
OM TE WERKEN AAN
ANDERE GROTE OPGAVEN
BENUT DE KRACHT EN
IDENTITEIT
VANUIT DE VERSCHILLENDE
WITKEN
BENUT DE HOOGTE
RELING EN RIJST
RIJST RELING
KANSSEN VOOR
DEELMOBILITEIT
PARKEREN AN DE RANDEN
KANSSEN VOOR
DEELMOBILITEIT
PARKEREN AN DE RANDEN
KANSSEN VOOR
DEELMOBILITEIT
PARKEREN AN DE RANDEN

2. TOEKOMST VAN HET CENTRUM
BREDA "EIGEN" STAD (PLUS)
KOCBOLUWEN OP WAT ER IS: GROEN, GASTVRIJ EN GROENDEEL
HAVENWARTIER ALS SCHAALSPRONG
VAN HET HISTORISCH CENTRUM
GROENE & GEZONDE STAD
VERTICALE STAD
RELING
WOND STAD
AVOND STAD
KREATIEVE STAD & INSTAGRAMPROOF
COESTER ERFGOED
CREATIEVE STAD & INSTAGRAMPROOF
RETAIL PLEKKEN (VAN) & (MET) BETEKENIS
TESSA WOSJAN (INRETAIL)
BELANG VAN WINKEL GEBIEDEN
WORDT STEEDS GROTER
HET GROOTSTE
WINKELCENTRUM
ZIJN
VERBONDEN
MARK RETAIL
DEER
EEN BELEVENIS
GA UIT VAN JE
LEGEN HANCI
IS RIJ EEN
INNOVATIE CAMPUS
RUIMTE VOOR NIEUWE
MOBILITEIT
TEKENEN, BEELD, VERVALLEN
GEVEN RICHTING EN TRIGGEREN
WATERPLAN ALS BASIS
JUS OOK DE HAAKWIJN
WISSENGER
HET GROOTSTE
WINKELCENTRUM
ZIJN
VERBONDEN
MARK RETAIL
DEER
EEN BELEVENIS
GA UIT VAN JE
LEGEN HANCI
IS RIJ EEN
INNOVATIE CAMPUS
RUIMTE VOOR NIEUWE
MOBILITEIT
TEKENEN, BEELD, VERVALLEN
GEVEN RICHTING EN TRIGGEREN
WATERPLAN ALS BASIS
JUS OOK DE HAAKWIJN
WISSENGER

3

STEDELIJKE SYSTEMETRANSITIE

TALK OF THE TOWN

SAMEN TOEKOMST MAKEN

OMGEVINGSVISIE

Het programma (wijzigingen voorbehouden) ziet er als volgt uit:

vanaf 9.30 uur ontvangst met koffie en thee

10.00 – 12.15 uur opening door dagvoorzitter Marc Maartens. Marc is adviseur en publiceert veel over verkeer en vervoer waar transitie aan de orde van de dag is.

keynotes

- Greetje Bos, wethouder Energietransitie, vertelt ons hoe we in Breda samen en samenhangend toewerken naar de Omgevingsvisie Breda 2040.
- Derk Huetling van de Bredase Energiecorporatie BRES belicht de aanpak van energietransitie vanuit het perspectief van inwoners van Breda.
- Ariën Versteeg van Springco toont hoe je met big data en nieuwe technieken menselijk gedrag rond energietransitie kunt voorspellen.
- Romy Dekker van het Rathenau Instituut onthult de verregaande impact van innovatie en technologie op ons dagelijks leven.
- Kenny Pool van Dell laat zien dat datatechnologie nu al onlosmakelijk met de samenleving is verbonden en welke inzichten dat ons oplevert.

12.15 – 13.15 uur netwerklunch

13.15 – 14.45 uur keynotes

- Een nog niet bevestigde spreker neemt ons met prikkelende beelden mee in de richting waarin mobiliteit zich steeds sneller beweegt.
- Paul van de Coevering van Breda University of Applied Sciences ontrafelt de complexe mobiliteitsopgave waar we ook in Breda voor staan.
- Matthijs Schouten is ecooloog en filosoof bij Staatsbosbeheer en bespiegelt op een verrassende manier onze perceptie van natuur.
- Jip Louwe Kooijmans van Vogelbescherming Nederland vertelt bevlogen hoe de stad van de toekomst de achteruitgang van de biodiversiteit kan stoppen.

14.45 – 15.00 uur pauze met koffie en thee

15.00 – 16.00 uur forum en ophalen van de oogst van de dag met sprekers en Paul de Beer, wethouder Stedelijke Ontwikkeling

vanaf 16.00 uur informele afsluiting

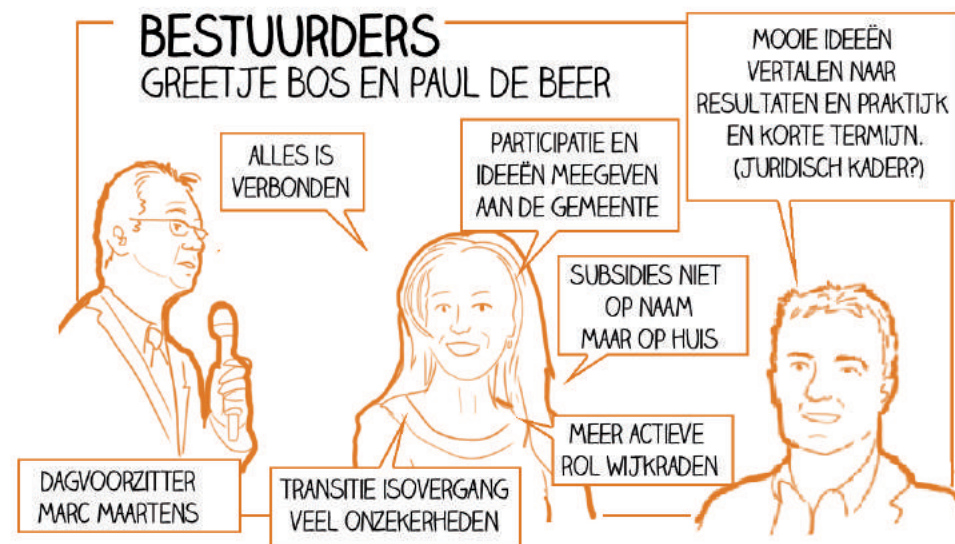
donderdag
24-10
09.30 | 16.00
DE TERUGGAVE BREDA

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

INLEIDING – STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIES

Namens het college opende wethouder Greetje Bos om 10.00 uur de Talk of the Town over de Stedelijke Systeemtransities. De wethouder stelde dat veel ontwikkelingen met elkaar samenhangen en elkaar beïnvloeden. Het is daarom goed deze verschillende dagen te houden om daar dieper op in te kunnen gaan. We staan voor een aantal grote transities in de komende periode, maar eigenlijk zitten we daar al midden in. Deze bijeenkomst is bedoeld om te prikkelen waarbij ideeën en gedachten terug kunnen worden gegeven aan de gemeente. Dit kan worden meegenomen bij het maken van de Omgevingsvisie in 2020. De rol en inbreng van bewoners en belanghebbenden zijn zeer belangrijk bij het maken van de Omgevingsvisie. Het maken van de Omgevingsvisie heeft natuurlijk wel tijd nodig en die nemen we ook. We gaan er voor zorgen dat de visie gedragen zal worden in de stad en in dorpen. Wanneer we spreken over een transitie is het niet altijd even duidelijk hoe het zit, is het een overgang naar wat nieuws of juist een overgangsfase? Om duidelijkheid te verkrijgen is het belangrijk dat we het transparant maken. Op dit moment krijgen we vragen op ons af die we 10 jaar geleden niet hadden kunnen voorspellen. De overheid moet zich beseffen dat we midden in de transitie zitten. We weten niet precies hoe het uit gaat pakken en gaat werken. Maar je moet wel de paaltjes slaan. Je loopt over een brug die je aan het bouwen bent. Ook wetgeving moet aan de veranderende situatie worden aangepast. Zo is de gemeente Breda er voorstander van om subsidie/ financiering bij verduurzaming van woningen niet te koppelen aan personen, maar aan het object van verduurzaming.

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

DERK HUETING – BRES – ENERGIETRANSITIE VANUIT BEWONERS PERSPECTIEF

Derk Hueting van Bres kwam als eerste inleider aan het woord. Hij vroeg zich af hoe we de samenleving weer binnen het draagvlak van de aarde kunnen krijgen. Hierbij zullen we het denken om moet draaien, anders gaan we nooit in 2044 CO₂ neutraal worden. Hueting stelt dat bij het vormen van de Omgevingsvisie milieudoelen leidend moeten worden. Als bijvoorbeeld Breda in 2044 CO₂ neutraal wil zijn, moeten de doelen veel harder neergezet worden, tussendoelen moeten worden geformuleerd, de beleidsinspanning moet daarop worden aangepast en de inzet van mensen en middelen in verhouding worden gebracht. Heel de samenleving zal op z'n kop moeten. Met het oog hierop moeten we goed inventariseren wat we nodig hebben op het gebied van woningen, infrastructuur en natuur. Kort door de bocht is de inschatting dat wil je CO₂ neutraal zijn in 2044, vanaf nu de capaciteit in uren met een factor, drie omhoog moet en de budgetten met een factor 10. Anders is het een kansloze exercitie, omdat de inspanning in de komende jaren dan alleen maar hoger wordt omdat de periode om het doel te halen korter wordt. Wat we nu doen, is bijvoorbeeld eerst vaststellen dat we x aantal woningen nodig hebben en vervolgens 'proberen' natuur- en klimaatdoelen te bereiken, wat natuurlijk nooit lukt. Daarom het pleidooi van Hueting, draai het radicaal om! Het is mogelijk en het kan heel veel opleveren: echt een duurzame stad in een parkachtige omgeving! Dit geldt ook voor natuur en biodiversiteit. Wanneer we naar Breda kijken dan is de eerste stap dat woningen goed geïsoleerd worden voor ze van het gas af gaan. Dit zal ruimtelijke gevolgen hebben door aanpassing van onder andere de infrastructuur. Is dat erg? Duurzame energie vraagt ruimte. Steeds meer mensen doen mee aan de transitie, maar niet iedereen. De vraag is waarom nog niet? Mensen ervaren nog te veel tegenstrijdige geluiden en tegenstrijdig beleid, zij zijn op zoek naar stabiliteit. Kosten gaan voor de baat uit. Mensen willen meer garantie hebben dat de kosten omlaag gaan, ze zijn ook zoekende naar echt onafhankelijk

advies en vinden nog niet alle uitvoerders betrouwbaar. Om hier antwoord op te kunnen geven zijn slimme stappen nodig en een goede bewonersparticipatie vanaf het begin. Bewoners moeten zich ook zelf organiseren om op die manier goed te participeren. Ervaringen vanuit Bres: paniek rondom CV ketel, kruipruimtes en zolders opruimen, collectiviteit helpt, rekening houden met armoede, goed meten van gegevens is belangrijk, vertrouwen opbouwen en stap voor stap uitbouwen. De transitie zal eerder een financieringsverhaal worden dan een kostenverhaal. De koppeling energietransitie en sociale armoede komt steeds vaker dat aan het licht.

Breda aan zee!

Belangrijkste uitdaging omgevingsvisie:

Hoe krijgen we de samenleving weer binnen het draagvlak van de aarde?

Denken omdraaien!

BRES
Breda Energie Samen

Wat is nodig?

- **Betrouwbare overheid met visie die er voor gaat**
- **Hulp bij slimme stappen:**
 - Bewustwording/informatie
 - Ontzorging advies/uitvoering
 - Financiering
- **Bewonersparticipatie (vanaf de start!)**
 - Betrokkenheid
 - Financieel voordeel
 - Iedereen moet mee kunnen doen!

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

ENERGIE TRANSITIE VANUIT BEWONERS DERK HUETING (BRES)

PERSPECTIEF

HOE KRIJGEN WE DE SAMENLEVING
WEER BINNEN HET DRAAGVLAK VAN DE AARDE?
= DENKEN OMDRAAIEN! WE SLAPEN NOG...

HET IS EEN ENORME KANS
MAAR HET GAAT EERST ZEER DOEN

BEWONERS MOETEN ZICHZELF
ORGANISEREN COLLECTIVITEIT LOONT

HOUD VOLDOENDE REKENING
MET ARMOEDE, CV EN ZOLDER OPRUIJSTRASS

BRED AAN ZEE?

AANPASSEN GEBOUWEN

NIEUWE OPSLAG EN BRONNEN

NIEUWE INFRASTRUCTUUR

DUURZAME ENERGIE KOST RUIMTE

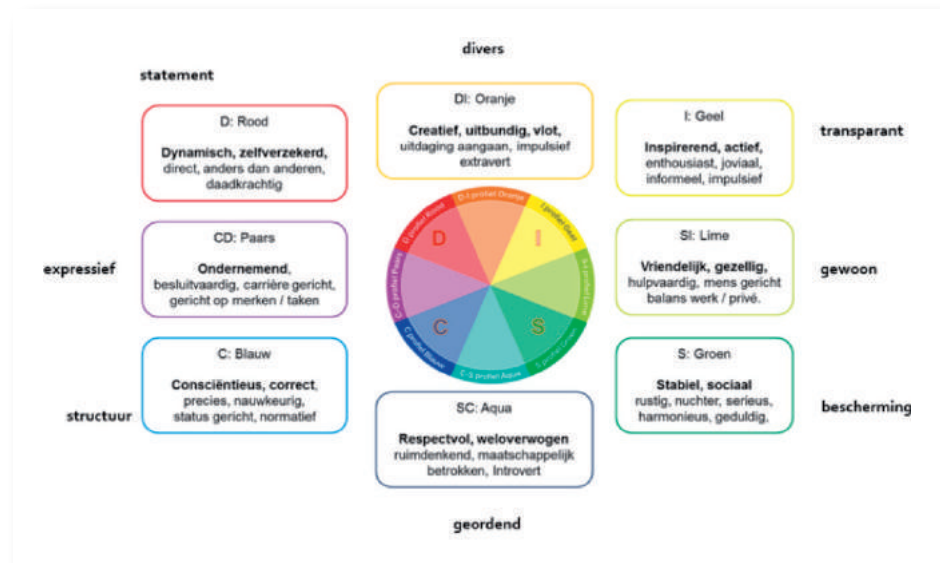
BUURT- EN AUTOBATTERIJEN,
OPSLAG IN WATERBUFFERS,
WARMTEPOMPEN,
WARMTE UIT OPPERVLAKTEWATER,
WATERSTOF, BIOGAS, GEOTHERMIE

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

ARIËN VERSTEEG – SPRINGCO EN FAKTON – BIG DATA, WIJKPROFIELEN EN ENERGIETRANSITIE

Namens Springco en Fakton was Ariën Versteeg de volgende inleider. Op het gebied van energietransitie maakt elke consument zijn eigen keuzes. Aan de hand van die keuzes kunnen voorspellingen worden gedaan over onder andere gedrag. Dit heet Urban analytics. Bij het voorspellen wil je weten wie de consument is, waar hij of zij woont en wat daarin verandert. Om diep in het stedelijk weefsel te kunnen duiken op het gebied van de duurzaamheidstransitie is het van belang gegevens te hebben die gaan over de waarde van de woning, het verbruik per woning, de leefstijl van de bewoners en de potentie die de woningvoorraad heeft op de langere termijn. Als je deze gegevens combineert kun je gericht inzetten op de gebieden waarvan wordt verwacht dat daar de meeste duurzaamheidswaarde kan worden gegenereerd. Dit kan dan op wijk-, buurt- en straatniveau worden doorgevoerd. Niet iedereen is hetzelfde, daarom is het van groot belang te kijken naar verschillende leefstijlen. Aan de hand daarvan kunnen voorspellingen worden gedaan over het gedrag en de benadering die daar het best bij past. Dit is altijd maatwerk.

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

BIG DATA, WIJKPROFIELEN EN ENERGIETRANSITIE ARIËN VERSTEEG (SPRINGCO & FAKTON)

ANALYSE VAN DE WIJK FELLENOORD
WOZ, BOUWJAAR, INKOMEN, GASVERBRUIK,
STRATEGISCHE POSITIE, LEEFSTIJL

URBAN ANALYTICS GEBUIKEN OM KEUZES VOOR AANPAK TE MAKEN.

IEDERE WIJK, BUURT EN STRAAT
BEVAT EEN PALET AAN KLEUREN (LEEFSTIJLEN)

HOE GENERIEK OF SPECIFIEEK
MOET JE OMGAAN MET LEEFSTIJL VERSCHILLEN

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

ROMY DEKKER – RATHENAU INSTITUUT – WAARDEVOL DIGITALISEREN

Romy Dekker van het Rathenau Instituut was de volgende spreker. Zij stelde dat de samenleving ingrijpend verandert onder invloed van technologie. Technologische vooruitgang en veranderingen houden voor de (lokale) overheid een grote verantwoordelijkheid in om een en ander gestructureerd in goede banen te leiden. Dit soort veranderingen hadden bijvoorbeeld altijd al impact op de arbeidsmarkt. Er ontstaan nu ook problemen. Zo kan het datanetwerk de groei niet meer aan. Er ontstaat zo krapte en strijd op het net. Digitalisering zorgt voor oplossingen, maar zorgt tevens weer voor nieuwe problemen. In de maatschappij ontstaat op dit moment bijvoorbeeld een scheiding tussen de 'energiepaupers' en de 'groene elite'. Het creëren van een energiegemeenschap heeft veel voordelen, van centraal naar decentraal, de burger komt centraal te staan. Bij het zoeken naar oplossing bij de nieuw ontstane problemen moeten we slim zijn. Er is veel data aanwezig, maar deze worden op dit moment nog niet goed gebruikt. Technologie is echter geen natuurkracht, we kunnen er richting aan geven. Wat vinden wij als maatschappij belangrijk? De insteek moet 'publieke waarde' zijn. Investeer in burgers die mee kunnen praten. We moeten blijven monitoren en aanpassen, zo wordt het efficiënter. Daar zitten ook weer risico's aan vast. Niet voor iedere gemeente zijn waardes hetzelfde, het moet kloppen met de stad.

Onze boodschap

- De samenleving verandert ingrijpend onder invloed van technologie
- Technologie is geen natuurkracht, mensen geven zelf vorm aan technologie; bedrijven, maar juist ook (gemeentelijke) overheden!
- Verandering komt met kansen én risico's
- Bepaal welke waarden een rol spelen bij vormgeven digitale samenleving
- Wij presenteren denkkaders voor het nemen van die verantwoordelijkheid

Waardevol digitaliseren: Een handelingsperspectief

- Waarderen
- Experimenteren
- Kansen pakken
- Risico's verzachten
- Samen werken en leren

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

WAT IS WAARDEVOL DIGITALISEREN? ROMY DEKKER (RATHENAU INSTITUUT)

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

KENNY POOL – DELL TECHNOLOGIES EN INNOVATIELAB, DE BIG DATA INNOVATIEHUB – DIGITAL CITIES

Kenny Pool van Dell Technologies stelde dat de betekenis van computers heel snel is gegroeid. Innovatie en datamanagement zijn daardoor steeds belangrijker geworden. Grote bedrijven gaan zich steeds meer richten op data en technologie. In deze ontwikkeling gaan ook steden mee. Een belangrijke inzet voor de steden is te anticiperen op een groeiende nieuwe economie, de dataeconomie. Er ontstaat een digitale datamarktplaats waar data delen rondom maatschappelijke problemen mogelijk is. Er ontstaat een groot kennis gat tussen overheid en bedrijfsleven. Grote bedrijven zoals Dell moeten de overheid gaan ondersteunen aangezien ontwikkelingen heel erg hard gaan. Het is van groot belang dat technologie en data goed worden geïntegreerd in de Omgevingsvisie. Aan de hand van data kun je tegenwoordig heel veel inzichten verkrijgen. Dit brengt ook een gevaarlijk component met zich mee. Gezond verstand gebruiken staat altijd voorop.

Everything is changing...

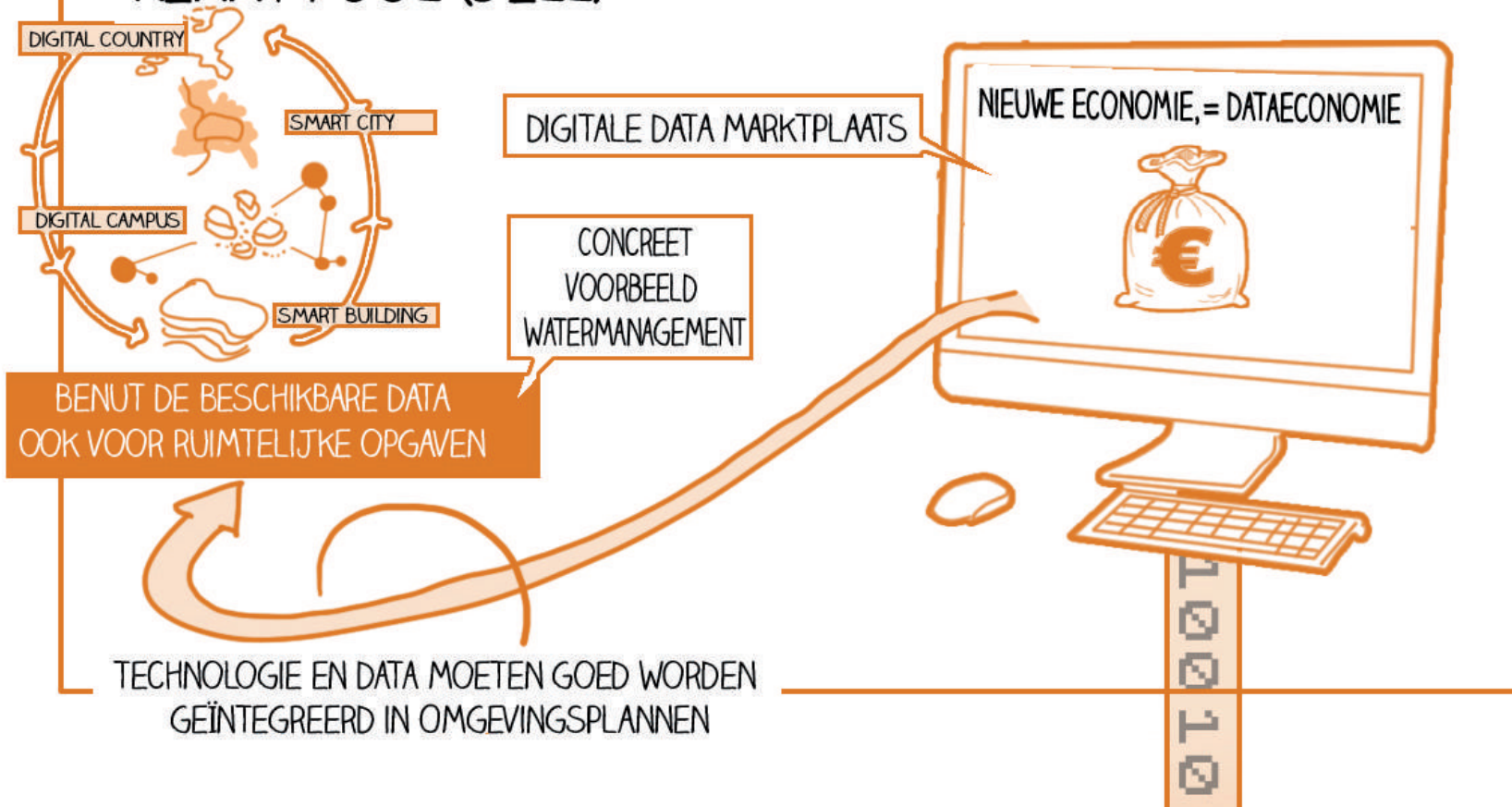
Next decade will be an Urban Renaissance – in terms of the new infrastructure and the value creation that Cities as global nodes will focus on..

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

DATA EN STAD ZIJN AL VERBONDEN KENNY POOL (DELL)

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

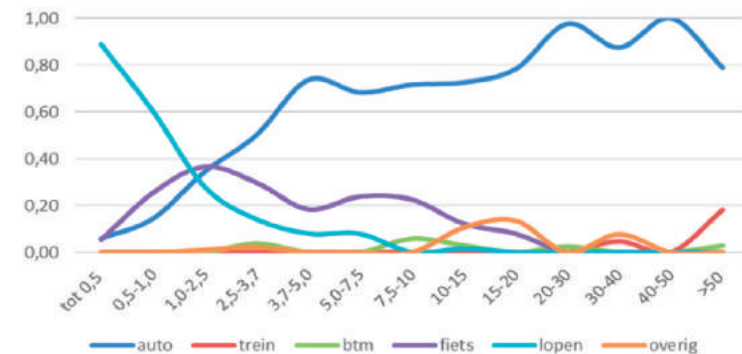
PAUL VAN DE COEVERING – BUAS – URBAN INTELLIGENCE

Namens BUAS trad Paul van de Coevering op. Hij stelde dat het voor een stad belangrijk is inzicht te hebben in hoe mensen zich in de stad voortbewegen. We kiezen individueel voor iets waarvan we weten dat het collectief niet goed is, omdat we denken daarmee tijd te winnen. Wij denken echter verkeerd over tijd, we leven in haast. We denken teveel in tijd is geld, tijdwinst halen en doen teveel aan efficiency-denken. Tegenwoordig proberen we steeds meer dingen tegelijk te doen, tijd te winnen bij tijdbesteding. We proberen mobiel rijden en mobiel communiceren te combineren, terwijl we niet kunnen multitasken. Bij een stad als Breda moeten we ons bewust zijn van het Daily Urban System. We moeten niet alleen naar Breda kijken maar ook naar de randgemeenten. Een grotere focus is van groot belang. In Breda worden voornamelijk veel auto's en fietsen gebruikt. Het aandeel openbaar vervoer is beperkt. Maar 2% van onze verplaatsingen is multi-modaal. Het autogebruik binnen 2 kilometer is het hoogst in Breda. In de huidige maatschappij is onthaasting erg belangrijk. Fietsen en lopen zorgt voor meer sociale cohesie door ontmoeting en contact in de directe omgeving. Hoe past de e-bike met een snelheid van 25 km per uur hierbij? Door de steeds groter wordende groep e-bike gebruikers kan je misschien minder dicht gaan bouwen. Bij autogebruik moet je selectief worden en duidelijke keuzes maken. Goede en bereikbare locaties maken waar geparkeerd kan worden en het stoppen met faciliteren van auto-gebruik waar je dat als stad liever niet meer hebt.

We zijn nog nooit zo mobiel geweest ...

Vervoerwijzegebruik naar afstand Breda

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

DE COMPLEXE MOBILITEITSOPGAVE ONTRAFELD

PAUL VAN DE COEVERING (BUAS)

INDIVIDUEEL MAKEN
WE ANDERE KEUZES DAN
COLLECTIEF

TIJD (HAAST)
EN EFFICIENTIE
ZIJN LEIDEND
IN KEUZES

VEEL AUTOVERKEER VOOR
VERPLAATSINGEN BINNEN 2 KM

LAAT DE BOEL MAAR VASTLOPEN
DAN GAAN MENSEN VANZELF MEE

MEER ONTHAASTING
EN COHESIE

DURF TE KIEZEN! AUTOSTAD KAN OOK
MAAR MAAK GOEDE PLEKKEN

STUREN OP E-BIKES?
(25 KM/UR, = GROTERE
AFSTANDEN PER FIETS)

STUDENTEN BUAS

WIJ MOETEN HET DOEN

- DIGITALISERING ALS BINDMIDDEL
- NIEUWE GENERATIE MOET HET DOEN!
- REVOLUTIE ZELF ORGANISEREN
- WE WETEN NOG NIET WELKE KANT HET PRECIES HET UITGAAT
- NATUUR INCLUSIEF BOUWEN VERPLICHTEN

- MAATSCHAPPELIJKE (MEER)WAARDE BORGEN
- TRANSFERIA MAKEN IN GROENE OMGEVING
- BLIJFT BRED A AUTOSTAD?
- HAAL AUTO UIT DE STAD!
- NATUUR PARTNER IN DE STAD?

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

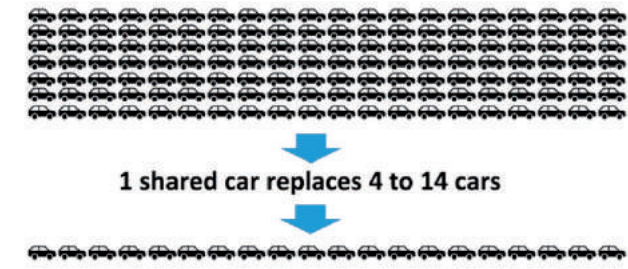
JOHAN JANSE – BUURAUTO – DEELAUTO'S

Johan Janse is actief als innovator op het vlak van energie en mobiliteit, o.a. als initiatiefnemer van Buurauto in Breda. Hij stelde de vraag hoe je mensen kunt motiveren om te veranderen? Waar begin je op het gebied van deelmobiliteit? Nederland is in transitie. Verdichting van steden, meer hoogbouw, meer beslag op openbare ruimte. Meer eenpersoonshuishoudens, langer zelfstandig wonende ouderen met mobiliteitsbehoefte. Zeggenschap van buurten neemt toe. Transitie van fossiele naar duurzame energie. Veranderende vraag van het elektriciteitsnet: 'de elektrische auto wordt een buurtbatterij'. Bezit is uit, gebruik is in. Mobility as a Service (MaaS). Bij deelmobiliteit laat onderzoek zien dat 1 deelauto tussen de 4 en de 14 auto's kan vervangen. Dit verschilt natuurlijk per gebied. Stilstaande auto's en zeker tweede auto's nemen onnodig ruimte in. Doel moet zijn om te focussen op het tegengaan van auto's die stilstaan. Auto's moeten onderdeel uitmaken van de samenleving. Multigebruik levert veel voordelen op. Waarom iets kopen dat veel stil staat? Als je wilt gaat vliegen koop je ook geen vliegtuig. Dat zou met auto's ook zo moeten zijn. Deelauto's zijn een goed alternatief voor de eigen auto en een goede aanvulling op het OV en worden op termijn via MaaS volledig geïntegreerd. Deelauto's hebben ook een sociale component. In Breda worden lessen geleerd rond deelmobiliteit. Beschikbaarheid is een item, dit vooronderstelt een kritische massa aan beschikbare auto's, groter dan nu het geval is. Het een en ander moet echter worden gerealiseerd met kleine stapjes.

Deelauto's als aggregaat en energieopslag

Ruimte

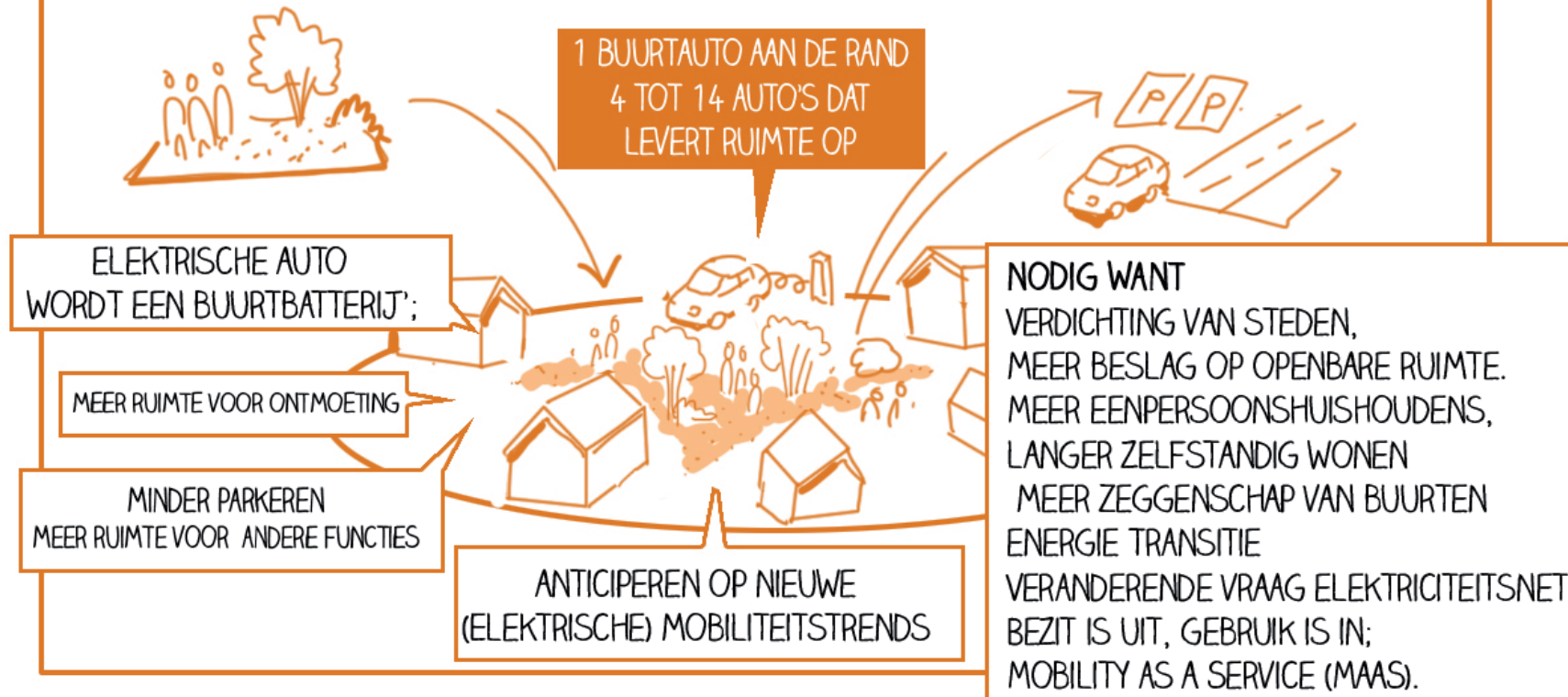
www.buurauto.nl

de elektrische auto die je deelt met je buren

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

BUURTAUTO'S DUURZAAMHEID EN COHESIE JOHAN JANSE (BUUR AUTO-NOOM)

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

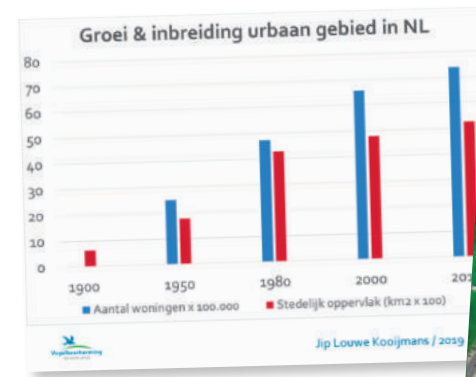
MATTHIJS SCHOUTEN – BIODIVERSITEIT

Matthijs Schouten is ecooloog en filosoof. Hij stelde dat wanneer je de natuur in gaat je hartslag en bloeddruk daalt. Onderzoek wijst uit dat groen goed is voor de gezondheid. Het huidige platteland is niet meer het platteland van 50 jaar terug. Het platteland is flink veranderd. Op het platteland is nog maar 15% van de oorspronkelijke biodiversiteit over. Tegenwoordig spreken we over het Antropoceen als tijdperk, hierin is de mens leidend in vormgeving en gebruik van de aarde. Schouten stelde dat we een andere relatie met de natuur moeten opbouwen. Natuur moet partner zijn. Doen we dit niet, dan is er geen garantie voor een duurzame toekomst. We moeten samenwerken met de natuur op het gebied van water, warmte en biodiversiteit. Kunnen we dat? De hoogtegraad van biodiversiteit is tegenwoordig te vinden in reservaten én in steden. Wie denken wij als mensen wel niet dat we zijn? Natuur mag er nu zijn als we er iets aan hebben, we zullen naar een ander patroon moeten gaan. Menselijk eigenbelang mag niet meer voorop staan. Wie willen wij zijn als mens samen met de natuur? We moeten als mens terughoudendheid nastreven. Het is niet genoeg als we zeggen dat we deel zijn van de natuur. Dit wil immers niet zeggen dat we elkaar wederzijds goed behandelen. Dit is alleen zo bij partnerschap. Dan deel je beide. Je geeft ruimte aan de ander.

JIP LOUWE KOOIJMANS – VOGELBESCHERMING NEDERLAND

Laatste spreker was Jip Louwe Kooijmans namens Vogelbescherming Nederland. Hij stelde dat de vogelstand voor een aantal soorten vogels er duidelijk op vooruit is gegaan als gevolg van bewuste veranderingen in menselijk handelen. De slechtvalk, ooievaar en ijsvogel zijn duidelijk in aantal toegenomen. Soorten zijn volgend aan

het landschap. De wijze waarop wij, mensen, het landschap veranderen, bepaalt welke vogelsoorten er kunnen voorkomen en welke zullen verdwijnen. Stedelijke oppervlakte neemt toe, maar veel steden groeien niet meer. Er is tegenwoordig veel meer sprake van verdichting. Op het gebied van de ruimtelijke ordening is het van groot belang dat we vooraf nadenken wat we waar willen hebben. De Huismus leeft bijvoorbeeld in en rond huizen. Neststenen kunnen bijdragen aan de optimalisering van het leefgebied van mussen, maar een groene leefomgeving is even belangrijk want daar vindt de mus voedsel en dekking. Er is op veel manieren mogelijk, om de stad te vergroenen zonder concessies te doen aan de functies voor mensen. Sterker nog, vaak hebben de inwoners er zelf ook voordeel van. Bij parkeerplaatsen is halfbestrating een goede manier van groeninpassing, die een positieve invloed heeft op waterberging én op het leefgebied van vogels. Variatie aan groen is belangrijk om plagen van processierups en buxusmot tegen te gaan. Zonnepanelen leveren een beter rendement op groene daken en de vegetatie onder de zonnepanelen wordt gevarieerder. De oplossingen voor een transitie naar een groene, duurzame stad zitten voor een belangrijk deel in multifunctioneel ruimtegebruik.

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

BIODIVERSITEIT INTEGREREN IN ALLE OPGAVEN MATTHIJS SCHOUTEN (ECOLOOG/ FILOSOOF)

**NATUUR MOET PARTNER ZIJN.
ANDERS GEEN (DUURZAME) TOEKOMST**

WE MOETEN ONS LATEN
LEIDEN DOOR DE NATUUR

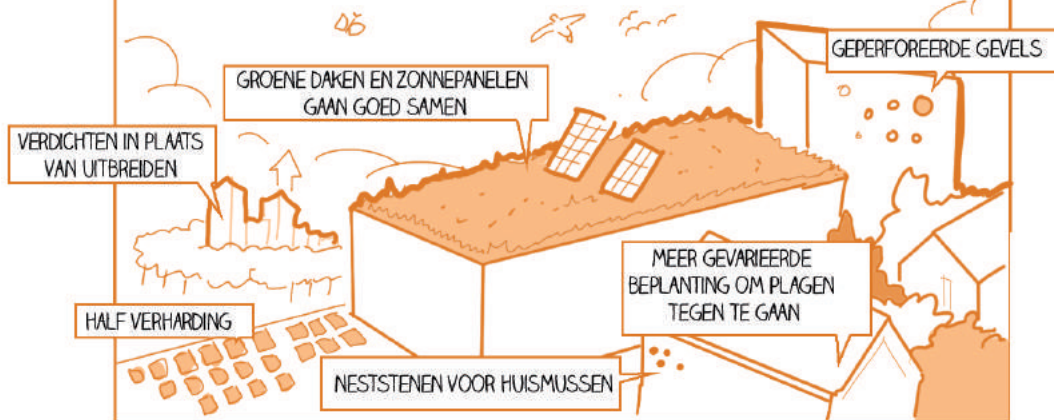
EEN GEZONDE NATUUR
MET MEER BIODIVERSITEIT
IS BETER VOOR IEDEREEN

DUURZAAM

WE LEVEN IN HET ANTROPOCEEN

TOOLS VOOR NATUUR INCLUSIEF BOUWEN JIP LOUWE KOOIJMANS (VOGELBESCHERMING)

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

STUDENTEN BUAS

Studenten van de BUAS gaven aan het eind van de dag een samenvatting van de door hun opgevallen punten. Zij stelden dat digitalisering als bindend middel kan worden gebruikt om problemen aan te pakken. De nieuwe generatie moet het nu gaan doen. De studenten deden wel een dringend beroep aan de aanwezigen om de wereld zo goed mogelijk achter te laten. We moeten revolutie zelf organiseren. We moeten natuurinclusief bouwen verplichten, anders gebeurt het niet. Natuur dwingt ons revolutionair te denken en te schakelen. We weten nu niet wat er over 10 jaar aan de hand is. We proberen er wel een voorstelling van te maken. Samen stappen maken is de enige manier om dit goed op te pakken. Denken over maatschappelijke waarde is van groot belang. Gesprek blijven voeren over hoe om te gaan met digitalisering. Bieden bordjes met niet telefoneren bij een speeltuin oplossing? Op het gebied van mobiliteit transferia maken in een groene omgeving. Blijft Breda een echte autostad? Waarschijnlijk wel, maar niet voor alle verplaatsingen meer. Zeker niet binnen 2 km. Haal de auto uit de stad en maak bestemmingen in de stad om naar toe te gaan. De natuur als partner in de stad? Natuurinclusief bouwen is een mooi begin.

AFSLUITING WETHOUDER DE BEER

Wethouder Paul de Beer sloot de dag af. Hoe vertalen we alle mooie ideeën naar de praktijk? Dit is helaas niet altijd mogelijk, omdat bestaande juridische kaders in de weg staan. Ook moeten nieuwe ontwikkelingen en mogelijkheden vaak nog in regels en verordeningen worden vastgelegd. We moeten goed nadenken over taken die op korte termijn tot resultaten leiden. Daarbij moeten we ons wel heel erg bewust zijn dat we wel handelen richting de toekomst. We willen in Breda veel groenere resultaten, op weg naar een stad in een park. Hij doet een oproep aan architecten om mee te denken.

3 STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIE

DE TERUGGAVE
24/10
2019

TALK OF THE TOWN

SAMEN TOEKOMST MAKEN
OMGEVINGSVISIE

XXX
BREDA

BESTUURDERS
GREETJE BOS EN PAUL DE BEER

MOOIE DEELEN
VERTALEN NAAR
RESULTATEN EN PRAKTIJK
EN KORTE TERMIJNEN
(JURIDISCH KADER?)

ALLES IS
VERBODEN

PARTICIPATIE EN
DEELEN MEEGEVEN
AAN DE GEMEENTE

SUBSIDIES NIET
OP NAAM
MAAR OP HUIS

MEER ACTIEVE
ROL WIKTRADEN

DAGVOORZITTER
MIKKE MAHITZYS

TRANSITIE ISOVERGANG
VEEL ONZekerheden

ENERGIE TRANSITIE VANUIT BEWONERS
DEREK HUETING (BRES)

HOE WILTGEN WE DE SAMENLEVING
WEER BINNEN HET DRAAGRAK VAN DE AARDE?
= DENKEN OMDANKEN WE SLAPEN NOEG

HET IS EEN ENORME WANS
MAAR HET GAAT EERST ZEER DOEN

BEWONERS MOET ZICHELVE
OMKANSSEN COLLECTIEF LOPEN

KOLLECTIEVE REKENING
MET INNOVATIE OF INNOVATIE OPMERKING

ANPASSINGEN GEREKOWEN

INNOVATIE OMSLAG EN INNOVATIE

NIEUWE INFRASTRUCTUUR

DUURZAME ENERGIE VOET WURDE

BUURT - EN AUTOBURELEN
ORIGINEEL WATERSCHUTTERS
WARMTEPOMPEN
WARMTE LUT OPPERAAL ACHTERWATER
WATERSCHEIDING, BOEGAS, GASTVERNAME

BREDA AAN ZEE?

BIG DATA, WIJKPROFIELEN EN ENERGIETRANSITIE
ARIEN VERSTEEG (SPRINGCO & FAKTON)

ANALYSE VAN DE WERKLEVENING
WIE, HOVAWAK, WAKEN, GASHOBBRAU,
STRATEGISCHE POSITIE, LEEFSTIJL

URBAN ANALYTICS GEBRUIKEN OP VEELSD VOOR ANNA, TE PERKE

DEERE WAK, BLUUT EN STAV
BEVE EEN PALET ANVALLENEN LEEFSTIJLEN

HOE GEBRUIK VAN SPREEDERS
MOET DE ONGAN MET LEEFSTIJL VERSCHELEN

DE COMPLEXE MOBILITEITSOPGAVE ONTRAFELD
PAUL VAN DE COEVERING (BUAS)

LAAT DE ROEL PAAR WASTOPPEN
DAN GAAN MENSEN INZELF MEE

INDIVIDUEEL WAKEN
WE ANDERE VEELDES DAN
COLLECTIEF

MEER ONTHASTING
EN COHESIE

TID WAKEN
EN EFFICIENTIE
ZIJN LEEFEND
IN HELDESS

WEL AUTONOMIE VOOR
VERKANSINGEN BINNEN HEM

DUUR TE NIEMEN AUTOSIND WAN OOK
MAAR MAAR GOEDE FLEWEN

SCHUREN OF E-BUSES
DES MINNAAR - GROTERE
WESANDENPERFRETTS

STUDENTEN BUAS

- DIGITALISERING ALS BINNEMODEL
- NIEUWE GENERATIE MOET HET DOEN
- REVOLUCIE ZELF ORGANISEREN
- WE WETEN NOGS NIET WELKE WAKT
HET REEDES - HET UITGANG
- INTUUR INCLUSIEF BOUWENVERPLICHTEN
- WAKSCHAPPELTHE MEERWAKDE BORGEN
- TRANKTERM MAKEN IN GROEDE OMGEVING
- BLUUT BREKEN AUTOSTAD
- HANU, AUTO LUT TOE STAD
- INTUUR PARTNER IN DE STAD

DATA EN STAD ZIJN AL VERBODEN
KENNY POOL (DELL)

DIGITALE DATA MARKT WAKEN

NIEUWE ECONOMIE = DATA ECONOMIE

CODEERF
VOORBEEL
WESMANAGEMENT

REKTE DE RECHTBARE DATA
DOEK VOOR RUMPELLEDE OEGAKEN

TECHNOLOGIE EN DATA MEETEN GOED WAKEN
GEWESGEBRUIK IN OMGEVINGSSALANEN

WAT IS WAARDEVOL DIGITALISEREN?
ROMY DEKKER (RATHENAU INSTITUUT)

GROTE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR
OM OT IN GOEDE BAKEN TE LIDEN

DE OMGEVING MOET WAKEN ANGEVAST
AAN DE TECHNOLOGIE

DENK AAN DE IMPACT OP AARDESPAKT

WAARDEEN - EXPERIMENTEEREN - KANSEN WAKEN - RISICO'S VERKANTEN - SAMEN WAKEN EN LEBEN

HOVAWAK GROTERE
PESLAKERIE

TRENDS
INNOVATIE DE WAKEN
INNOVATIE DE WAKEN
CHALLENGERIE TECHNOLOGIE
BOEMERIE
PLAATFORUMEN
VIRTUAL REALITY
SOCIAL MEDIA
KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE
BIG DATA EN GROEPEN

NIET IN HET WERK
OVERLAPEN

AER NIEMEN
DE GROEDE
WESMANAGEMENT

BUURTAUTO'S DUURZAMHEID EN COHESIE
JOHAN JANSE (BUUR AUTO-NOOM)

BUURTAUTO WAKEN
WAKEN IN AUTO'S
LUT EN LUT EN LUT

ELECTRISCHE AUTO
WAKEN EEN BUURTAUTO?

MEER WAKEN
MEER WAKEN
MEER WAKEN

MOES WAKEN
VERKANTEN WAKEN
MEER BESLAK OP OEGENIVE PLAKTE
MEER EENWAKSCHAPPELBOEGEN
LUNGER ZELF OEGEN WAKEN
MEER ZESGESCHAPPEL WAKEN
ENERGIE TRANSITIE
VERKANTEN WAKEN WAKEN
BEET IS LUT, GEBRUIK IS IN
MOBILITEIT AS A SERVICE OMAK

3. STEDELIJKE SYSTEEMTRANSITIES

ANTICIPEREN

OMGEVINGSVISIE

VERKANTEN EN COMPACT BOUWEN
OM RUIMTE TE LATEN VOOR ECOLOGIE
TRANSITIE EN NIEUWE MOBILITEIT

OPERAALTE WAKEN
REKUNTEN

KLEINSCHALIG
OEGEN

EERST BESTANDE
WAKEN VERKANTEN
EN ISOLEREN

BEWONERS
INNOVATIE
WAKEN
FACILITEITEN

WAKSCHAPPELTHE BORG
PRIVACY BESCHERMING
EN DIGITALE VEILIGHEID

EDUCATIE

NIEUWE
OF TERUG
KEERENDE
SOORTEN

GEBRUIK BESTANDE
EN NIEUW
GEBRUIK WAKEN A
IS OEGEN VOOR
ONTWAKEL INKEN

U GAAT EEN STAD
BINNEN
WAN ALLEEN
ANTUUR INCLUSIEF
GEBOLND WAKEN

CONNECTIVITEIT
NIEUWE NETWERKEN

BUURT PRESENTIE

INVOEER

VERKANTEN IN PLAKS
VAN LUTERBEKEN

MOES WAKEN
MEER WAKEN
MEER WAKEN

NEBSTREKEN VOOR
HUISPUSSEN

VERKANTEN DE STAD
EN DE OEGEN

WAKEN ALLES OEGEN
LUT GEBRUIK BLAKNE

BESCHERM
MEER WAKEN

ILLUSTRATIES - SANDER DE KNIGT
WWW.SCHETSONTWERP.COM

BIODIVERSITEIT INTEGREREN IN ALLE OEGAKEN
MATTHIJ'S SCHOUTEN (ECOLOGOOG/FILOSOOF)

WAKEN NIEMEN
PARTNER ZIJN
ANDERS GEEN (DUURZAME) TOEKOMST

DE WAKEN

ME MOETEN ONS
LATEN
LEBEN DOOR DE NATUUR

WAKEN WAKEN
MEER WAKEN
MEER WAKEN

EEN GEZONDE NATUUR
MET MEER BIODIVERSITEIT
IS BETER VOOR REBEREEN

WE LEBEN IN HET ANTHROPOCEEN

TOOLS VOOR NATUUR INCLUSIEF BOUWEN
JIP LOUWE KOOITMANS (VOGEL BESCHERMING)

MOES WAKEN
MEER WAKEN
MEER WAKEN

MOES WAKEN
MEER WAKEN
MEER WAKEN

MEER GEWAKERDE
BEHANINGEN OM IN ALLEN
TEGEN TE GAKEN

NEBSTREKEN VOOR
HUISPUSSEN

VERKANTEN DE STAD
EN DE OEGEN

WAKEN ALLES OEGEN
LUT GEBRUIK BLAKNE

BESCHERM
MEER WAKEN

ILLUSTRATIES - SANDER DE KNIGT
WWW.SCHETSONTWERP.COM

4

STAD EN OMGEVING

TALK OF THE TOWN

SAMEN TOEKOMST MAKEN

OMGEVINGSVISIE

Het programma (wijzigingen voorbehouden) ziet er als volgt uit:

- 10.00 uur** Opening door wethouder Paul de Beer (Ruimtelijke Ordening en Klimaatadaptatie)
- 10.15 uur** Presentatie dagprogramma door Moderator Evanne Nowak (programmamaker en moderator klimaatverandering/ecologie/rechtvaardigheid)
- 10.30 uur** Merten Nefs, Landschap als vestigingsvoorwaarde, geeft les aan de Academie van Bouwkunst in Amsterdam en richt zich bij Vereniging Deltametropool op de sterke relatie tussen de kenniseconomie en de kwaliteit van de leefomgeving en het Nederlandse landschap
- 11.00 uur** Kim Bink, Aanpak Stikstofproblematiek, Adviseur Vastgoed & Recht, Businesslijn Ruimte & Water bij Antea Group
- 11.30 uur** Hendrik Hoeksema, Hervorming van de Landbouw, programmaleider Transitie bij de ZLTO en betrokken bij diverse innovatieprogramma's gericht op transitie, zoals one health, precisie landbouw, bodem en water, smart farming, biobased economy, keten & afzet en plattelandsontwikkeling
- 12.00 uur** Netwerklunch
- 13.00 uur** Alex Schotman, Zonneparken natuur en landbouw, onderzoeker bij Wageningen University & Research en co-auteur van het gelijknamige rapport dat zich richt op de effecten van zonneparken op natuur, landschap, bodem en landbouwsector

- 13.30 uur** Marlou Craane, De historisch-ruimtelijke relatie tussen stad en voedsel, gepromoveerd aan Tilburg University op 'Ruimtelijke patronen; De laatmiddeleeuwse en vroegmoderne economie van de Meierij van 's-Hertogenbosch bekeken vanuit een interregionaal, regionaal en lokaal ruimtelijk perspectief'
- 14.00 uur** Bob Schalken, Educatie gericht op een duurzame wereld, afdelingsmanager op het Prinsentuin College, biedt opleidingen ten behoeve van de land- en tuinbouwsector. Het Prinsentuin College is de eerste school in Nederland die start met een opleiding Klimaat-adaptatie. Het gebouw van het Prinsentuin College moet een Groene Hotspot worden, een kennispunt waar het bedrijfsleven, studenten en overheid elkaar kunnen ontmoeten.
- 14.30 uur** Koffie/thee
- 15.00 uur** Slotdebat o.l.v. Evanne Nowak
- 16.00 uur** Borrel op de toekomst

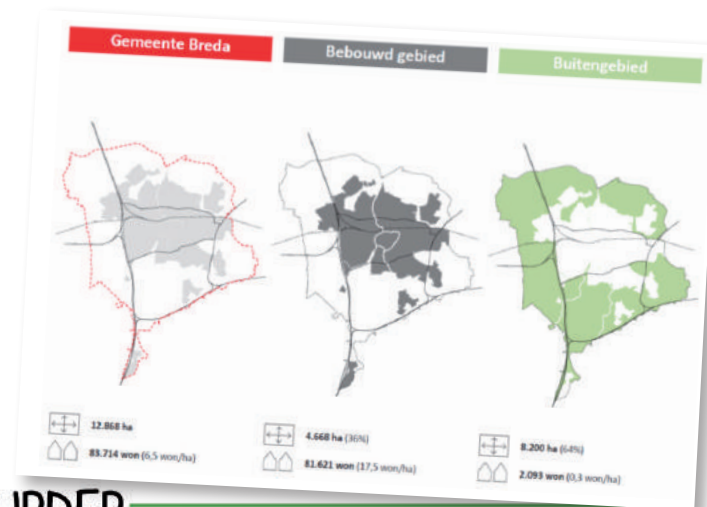
donderdag
31-10
09.30 | 17.00
DE TERUGGAVE BREDA

4 STAD EN OMGEVING

INLEIDING – STAD EN OMGEVING

Namens het College opende wethouder Daan Quaars de Talk of the Town over de stad en omgeving. De wethouder begon zijn verhaal met de vraag hoe we met verstedelijking om zouden moeten gaan. Wat zijn de aanwezige risico's? We hebben immers maar één wereld! De omgeving is heel belangrijk, het is veel meer dan alleen de plek waar we wonen en waar de muren van onze huizen staan. Wonen doen we met elkaar, juist daarom zouden we het makkelijker, beter en belangrijk moeten maken. We moeten meer aspecten integreren. Stad en omgeving moeten we ook niet los van elkaar zien, het is één wereld. De stad is 1/3 en het buitengebied is 2/3 van de gemeente! Er is juist grote verbondenheid tussen deze stadsdelen. We moeten vooral gaan kijken naar koppelkansen en het stapelen van mogelijkheden voor de gemeente. We hebben immers elkaar allemaal nodig. Ruimte wordt steeds schaarser, hoe gaan we daar mee om? Na de inleiding van wethouder Quaars liet moderator Evanne Nowak kaartmateriaal zien met daarop Gemeente Breda, het bebouwd gebied en het buitengebied waaruit duidelijk bleek hoe groot het buitengebied in Gemeente Breda is. De huidige actualiteit leert dat er veel speelt. Onder andere stikstof, leegstand en drugsproblematiek halen helaas vaak het nieuws. Toch zijn er ook mooie nieuwe projecten zoals het Van Gogh Nationaal Park, waar goed wordt samengewerkt tussen de verschillende omliggende gemeenten. In het buitengebied staat veel op het spel, wat betekent dit voor de relaties?

BESTUURDER DAAN QUAARS

STAD EN OMGEVING ZIJN 1 GEHEEL

LATEN WE NIET POLARISEREN MAAR HET SAMEN AANPAKKEN NU EN RECHTVAARDIG!

RUIJTE IS SCHAARS ZUJING ZIJN OP ONZE RUIJTE

HANS THOOLEN PROJECTLEIDER OMGEVINGSVISIE

WONEN IS HERINNERINGEN BOUWEN

WEDERKERIGHED TUSSEN STAD EN PLATTELAND

OPZOEK NAAR **KOPPELKANSEN** EN MEERVOUDIG RUIJTEGEBRUIK

DIT IS PAS HET BEGJN VAN DE OMGEVINGSVISIE SUGGESTIES VOOR SAMENWERKING, PROCES EN UITEINDELIJKE VORM ZIJN WELKOM

MODERATOR EVANNE NOWAK

4 STAD EN OMGEVING

MERTEN NEFS – LANDSCHAP ALS VESTIGINGSVOORWAARDE – VERENIGING DELTAMETROPOOL

Merten Nefs kwam als eerste spreker aan het woord. Hij stelde dat landschap een steeds hardere en belangrijker vestigingsvoorwaarde aan het worden is. Het denken in landschappen is steeds actueler. Bij vestiging speelt voor bedrijven ook de beleving mee, zij willen ook iets toevoegen aan de regio door industriële panden op te knappen of waar nodig in te zetten op extra vergroening. Ook het aan te trekken talent is hier gevoelig voor. Hoe maken we landschap aantrekkelijk voor talent? Het is meer dan alleen beleving. Waarom is kijken naar landschap zo moeilijk? High tech heeft ook high green nodig. Het wordt nu meer gezien als een samenhangend geheel. Tegenwoordig wordt er rondom grotere opgaves aan community vorming gedaan. Daarbij wordt ingezet op het aantrekkelijk maken van steden door gebruik te maken van het buitengebied. Belangrijk is wel om een aantrekkelijke leefomgeving voor bedrijven, bewoners en werknemers te maken en niet één van de drie. Nu is dat vaak nog een blinde vlek. Nefs ging verder in op de verstedelijking in de regio Rotterdam. Daar is financiering van landschap vaak een probleem. In de regio worden recreatiegebieden steeds belangrijker. Ook is er een opkomst van voedselbossen. Zorgen worden wel uitgesproken over de verdozing van het landschap en dan voornamelijk langs de rijkswegen. In de NOVI is het distributieverhaal niet anders dan in de VINEX. Logistiek zal in de toekomst echter niet minder worden dan dat het nu al is. Er moet worden gedacht in 'Landscapes of trade'. Logistieke locaties moeten meer geconcentreerd worden in plaats van 'lintbebouwing'. Er moet ook meer gekoppeld worden aan duurzaamheid, binnenvaart en spoor. Kansen zijn er voor natuurinclusief bouwen, waarbij grote dozen worden voorzien van kassen en vogelvoorzieningen. Daken moeten worden gebruikt als dubbelfunctie.

KIM BINK – AANPAK STIKSTOFPROBLEMATIEK – ANTEA GROUP

Kim Bink van de Antea Group stelde dat het bij de stikstof problematiek belangrijk is dat er integraal, met onder andere ecologen en rekenaar, gezocht moet worden naar oplossingen. Oplossingen moeten worden bedacht voor op de langere termijn met maatwerk projectniveau. Is de snelheid van 130 km/uur naar 100 km/uur verlagen de oplossing? Huidige situatie is zo dat er 160 natura 2000 gebieden zijn in Nederland, waarvan 118 stikstof gevoelige gebieden. Technisch benaderd zorgt te veel stikstof voor een verstoring van de biodiversiteit. Stikstof is geen gif, maar kan een voedingsstof zijn. Sommige ecologie doet het goed, andere juist helemaal niet. Voorkomen van verslechtering van de biodiversiteit is in de praktijk lastig genoeg. Het programma aanpak stikstof (PAS) is op 1 juli 2015 van kracht gegaan en nu door de Raad van State vernietigd. Het PAS is onderuit gegaan doordat in de toekomstige geplaatste positieve effecten in praktijk niet behaald werden. De huidige situatie van de stikstof problematiek is dat de overheid aangeeft dat simpelweg niet alles kan en dat er keuzes moeten worden gemaakt. De aanpak blijft een gebiedsgerichte aanpak waar maatwerk moet worden geleverd. Hierbij moet dan worden gedacht aan het uitkopen van boeren, de maximum snelheid naar beneden bijstellen en slim omgaan met salderen. De overheid moet duidelijke regels opstellen.

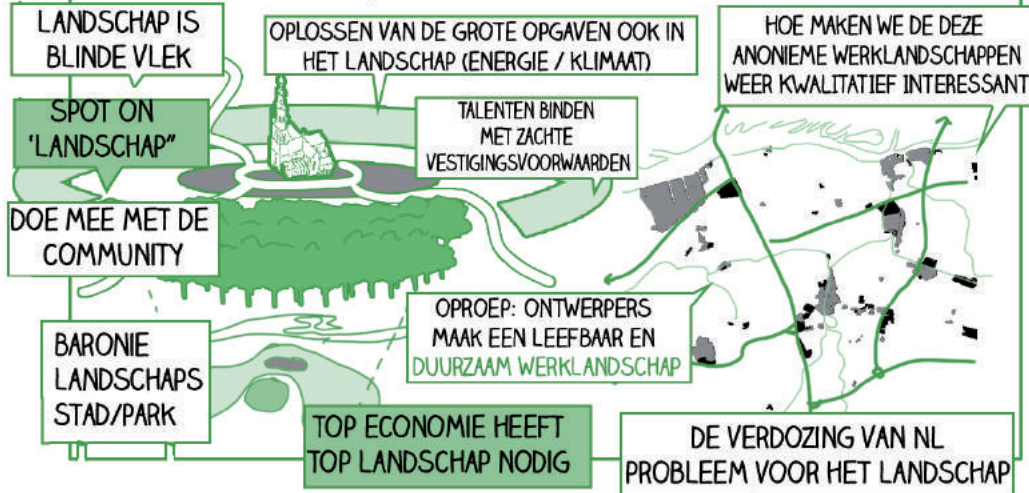

4 STAD EN OMGEVING

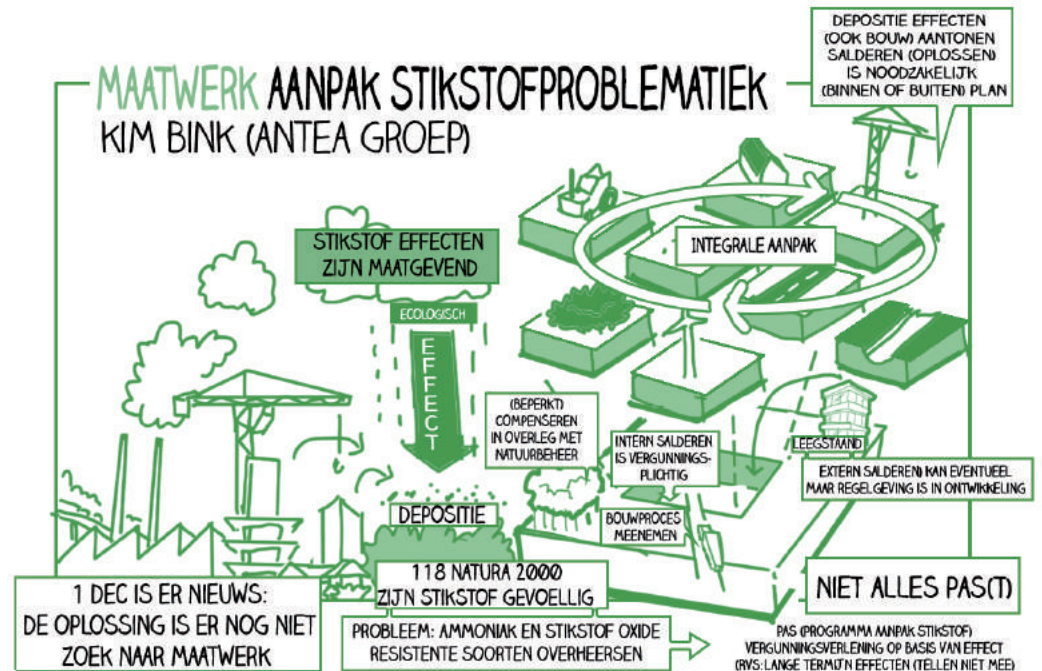

GRONDSTOFBRON / BELEVING

LANDSCHAP ALS VESTIGINGSVOORWAARDE MERTEN NEFS (VERENIGING DELTAMETROPOOL)

MAATWERK AANPAK STIKSTOFPROBLEMATIEK KIM BINK (ANTEA GROEP)

4 STAD EN OMGEVING

HENDRIK HOEKSEMA – ZLTO – UITDAGINGEN IN DE WERELD VAN AGRO EN FOOD

Hendrik Hoeksema belichtte namens het ZLTO de huidige uitdagingen in de wereld van de agro en food. Het ZLTO bestaat al 175 jaar en spant zich in voor de boeren. Boerenbedrijven zijn vaak familiebedrijven die intensief bezig zijn met het bedrijf en de omgeving. De boer van morgen is volop in verwarring door enorme veranderingen in de omgeving. Er komt veel regelgeving op de agrariërs af waardoor de hedendaagse boer niet meer baas op eigen erf is. De boer is van ons allemaal geworden. Dierenwelzijn en kringlooplandbouw zijn daarbij ook steeds meer in opkomst en drukken steeds meer een stempel op de agrarische sector. De beste landbouwgronden liggen op het noordelijk halfrond. Maar er moet voldoende voedsel zijn voor de hele wereld, export is dus noodzaak. Boeren moeten zich ook meer richten op biodiversiteit. Vanuit klimaatverandering moeten er steeds meer verbindingen worden gezocht. Zo zijn er verbindingen mogelijk tussen landbouw en energie. Meervoudig gebruik van de landbouwgronden en stallen voor energieopslag is zeer kansrijk. Verdere actuele ontwikkelingen in de landbouw zijn: kweekvlees, meer vegetarisch en biologisch voedsel, ontstaan van slafabrieken (in Japan), vertical farming, plukrobot en drones, volledige robotisering van de toekomstige boerderij, enorme groei in high tech inrichting van boerderijen en voedsel inzetten als medicijn bij ziektes. Boeren willen weer maatschappelijk relevant worden en willen een bijdrage leveren aan maatschappelijke vraagstukken zoals klimaat, voedselzekerheid, gezondheid, vitaal platteland. De verhouding stad en platteland moet goed in balans zijn. Keuzes in de stad moet zorgen dat platteland vitaal blijft. Veel keuzes worden echter alleen in de stad gemaakt, maar hebben invloed op het platteland. In de toekomst moet er zeer goed nagedacht worden over verschillende vormen van landbouw, zodat de variatie de kracht gaat worden van de sector. Moet het voedsel wel of niet uit de regio komen, en waarom? Alleen voedsel uit de regio halen doet afbreuk aan realiteit. Voedsel moet juist Europees verbinden.

HERVORMING VAN DE LANDBOUW

MAAR OOK BIJDRAGEN AAN GEZONDHEID, VOEDSELZEKERHEID, KLIMAATOPGAVE EN EEN VITAAL PLATTELAND

HENDRIK HOEKSEMA (ZLTO)

4 STAD EN OMGEVING

ALEX SCHOTMAN, ZONNEPARKEN: NATUUR EN LANDBOUW

Namens de Universiteit Wageningen sprak Alex Schotman over zonneparken: Natuur en landbouw. Op het gebied van zonne-energie gaan de ontwikkelingen erg hard. Zonne-energie ontwikkelt zich in rap tempo. Het areaal zal de komende jaren aanzienlijk groeien, daarbij is het zaak door te ontwikkelen. Zonnenvelden moeten meerwaarde gaan creëren. Zon- en windenergie gaan op termijn de wereldenergie overnemen. Innovatie zorgt voor nieuwe ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld op het gebied van fruitteelt waar zonnepanelen door middel van een zonvolgsysteem optimaal kunnen laden. Zijn er consequenties voor de biodiversiteit? Het beheer van zonneparken is cruciaal voor de biodiversiteit. Er zijn vooral veel kansen, zo kunnen zonneparken dienen als ecologische verbinding of als waterbuffer. Op het gebied van het indelen van de panelen is nog onderzoek nodig om meer kennis te verkrijgen. Geen enkel onderzoek laat zien dat de bodem erg zou lijden onder minder zon door panelen. Bij een slimme indeling kan nog 80% zon de bodem bereiken. Bij Oost-West indeling is het wel het slechtste voor de bodemgesteldheid door schaduwwerking en verdroging. Bij te veel afscherming kan dit slecht zijn voor de ondergrond. Er zijn gelukkig wel veel voorbeelden waar wel veel vegetatie aanwezig is onder de panelen. Exoten moeten wel in de gaten worden houden. Ten behoeve van de Omgevingsvisie wordt geadviseerd ver en breed vooruit te kijken, in het besef dat het hele systeem anders moet. Er is altijd weerstand tegen verandering. Kies voor optimisme. Maak duidelijke keuzes en ga aan de slag.

Fruitteelt en zonvolgsystemen

Enkel-as zonvolgsysteem met tweezijdig werkende panelen

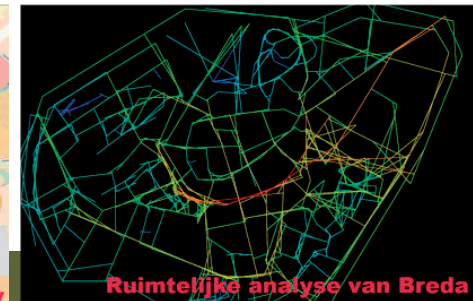
MARLOUS CRAANE – DE HISTORISCH – RUIMTELIJKE RELATIE TUSSEN STAD EN VOEDSEL

Archeoloog en historica Marlou Craane sprak over de historisch-ruimtelijke relatie tussen stad en voedsel. Haar presentatie kwam voort uit haar promotieonderzoek aan Tilburg University. Dit ging over de Meierij van 's-Hertogenbosch in de late middeleeuwen en nieuwe tijd en was een historisch perspectief op ruimtelijke patronen van productie en consumptie. Vanuit de historie kan worden gezegd dat er een duidelijke wederzijdse afhankelijkheid bestond tussen het buitengebied en de stad. Het platteland zorgde voor de voedselvoorziening en een deel van de specialistische productie en de stad gaf toegang tot noodzakelijke faciliteiten en import producten. Voor Breda liet Craane een afbeelding zien waar de handel in Breda in de 16de eeuw zich bevond. Door middel van straatnamen, locatie van markten, en archeologische sporen van bepaalde producten kan een inzicht worden verkregen in de economische geschiedenis van de stad. De gebouwen vormen de openbare ruimte en die definieert en bepaald hoe een stad functioneert.

Tegenwoordig is het zaak dat mensen nadenken wat de functie is, waar deze het beste zal functioneren en wat deze kan bijdragen aan de relatie stad en landbouw. We kunnen veel leren uit het verleden. We moeten meer bewustzijn creëren en meer lokaal kopen, toch willen mensen niet te veel moeite doen. Verbindingen tussen stad en platteland moet hoogwaardig worden ingestoken met lokale producten die in de stad te kopen zijn en niet uit het buitenland hoeven te komen. Werk aan herkenbaarheid en kwaliteit.

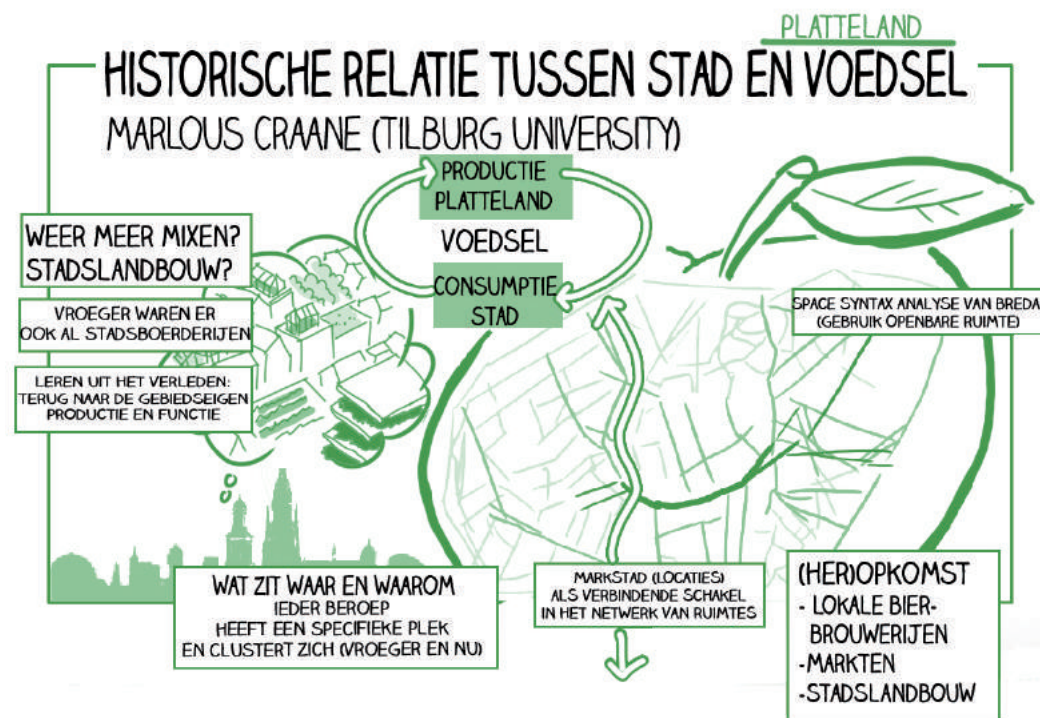
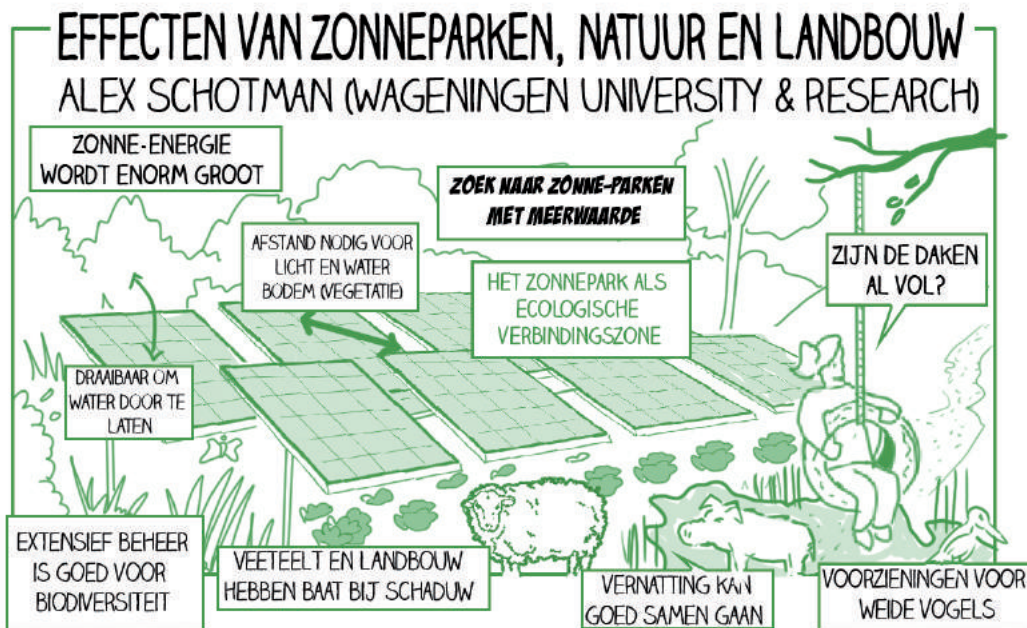

Handel in Breda in de 16de eeuw

Ruimtelijke analyse van Breda

4 STAD EN OMGEVING

4 STAD EN OMGEVING

BOB SCHALKEN – EDUCATIE GERICHT OP EEN DUURZAME WERELD

Namens Curio sprak Bob Schalken over educatie gericht op een duurzame wereld. Curio wil als instelling opleidingen bieden die ook gekoppeld zijn aan opgaves in het stedelijk gebied. Hierbij moet het accent liggen op de koppeling tussen stad en platteland. Er zijn momenteel 170 studenten voor de opleiding van hovenier. Curio wil graag doorgroeien, omdat de vraag erg groot is. Er is de vraag naar zeker 600 hoveniers. De nieuwe opleiding "Urban Green Development" richt zich op actuele onderwerpen, waarbij wordt ingezet op de koppeling tussen stedelijk gebied en buitengebied. De opleiding start in 2020. Het inzetten op de nieuwe opleiding heeft grote urgentie. Als gevolg van klimaatverandering moet het leefklimaat worden bevorderd door in te zetten op vergroening. Breda wil een stad in een park zijn. Stimuleren van meer biodiversiteit, optimalisering van bodem en water, tegengaan van hittestress en het bevorderen van de luchtkwaliteit zijn daarbij speerpunten. Groen in de stad moet waardecreatie toevoegen. Studenten moeten op zoek naar cross-overs en zo meerwaarde gaan creëren, ook voor hun eigen beroepsperspectief. Het afsluiten van convenanten tussen de opleiding en gemeenten biedt kansen om structureel een bijdrage te kunnen leveren aan het vergroenen van de stad.

4 STAD EN OMGEVING

4 STAD EN OMGEVING

FORUMDISCUSSIE

De discussie werd geopend in aanwezigheid van de inleiders. Tijdens de discussie werd o.a. aangegeven dat we bomen/stedelijk groen meer moeten gaan waarderen als essentiële waarden voor de stad. Er werd het idee geopperd om de stad Breda als ecologische proeftuin te laten fungeren voor studenten om een bijdrage te kunnen leveren aan de opwaardering van de ecologie. Richting de toekomst moeten we ook meer inzetten op ontwikkelingen in partnerschap. Vestigingsvoorwaarden zijn daarbij ook van belang. We zien helaas nog te vaak dat agrarische en natuurverenigingen tegenover elkaar staan, dit is absoluut niet nodig. Wanneer steden en natuurgebieden uitbreiden moeten we wel zorgen dat we de voedselvoorziening niet vergeten. Bij het schrijven van de Omgevingsvisie moet worden ingezet op het integrale denken om zo tot een hogere en betere kwaliteit te komen van zowel de stad, de landbouw als de natuur. Door zaken te verbinden ontstaan vaak vernieuwende oplossingen. Gebruik bijvoorbeeld zonneparken als ecologische verbindingzone of opslag van water, dan functioneren die panelen ook beter. In de hedendaagse maatschappij is de overheid minder sturend en wordt er steeds

meer verwacht van de initiatieven van burgers. Het is zoeken naar een productieve balans. Deze dag is een eerste opstap naar de gezamenlijke zoektocht die we met z'n allen doormaken. Gegeven de urgentie moeten we daarbij niet te veel blijven polderen, maar moeten we doorpakken. Als we vooruit willen dan kan dat niet zonder ook economische prikkels; helaas ligt in het actuele debat te veel de nadruk op beperkingen en verschijnen er maar weinig echte nieuwe oplossingen. We zullen buiten de bestaande kaders moeten denken en voor kansen gaan zoals dubbelgebruik, kringloop en circulariteitsvormen.

We doen het op het gebied van bewust landbouw beoefenen al heel goed. Bij laksheid hebben zowel de stad als de agrariërs er alleen zichzelf mee. Afgesloten werd er met de oproep van de gemeente mee te doen en te denken in het proces van het schrijven van de Omgevingsvisie. Dit kunnen en willen wij niet alleen. Dit werd door de wijk en dorpsraden en natuurplein positief beantwoord. Hoe mooi zou het zijn als Natuurplein en ZLTO in gezamenlijkheid een afgestemde bijdrage leveren aan het buitengebied. Er staan ons nog mooie gezamenlijke maanden te wachten richting de zomer van 2020 wanneer de Omgevingsvisie opgeleverd moet worden.

5 STAD EN DE REGIO

TALK OF THE TOWN

SAMEN TOEKOMST MAKEN

OMGEVINGSVISIE

Het programma (wijzigingen voorbehouden) ziet er als volgt uit:

16.30 uur Inloop, koffie/thee

17.00 uur Opening door wethouder Boaz Adank (Economie, Werk & Bereikbaarheid)

17.15 uur Presentatie dagprogramma door moderator Albert Reijlink (Concern Strategie Gemeente Breda)

17.25 uur Peter Savelberg, Profilering Breda als internationaal (vervoers)-knooppunt, gastdocent & Public Speaker Amsterdam School of Real Estate, gastdocent TIAS School for business and Society. Oprichter Urban Game Changers. Founder/oprichter TristateCity – Nederland Wereldstad.

18.10 uur NetwerkMaaltijd

19.00 uur Thom Aussems, Breda als één van de belangrijkste vestigingsmilieus in Brabantstad, voormalig directeur woningcorporatie Sint Trudo, Eindhoven. CEO van de éénpitter Urbandustrial. Auteur boek: Urban Complexity, Case Eindhoven. Speelde een belangrijke rol bij de ontwikkeling van Strijps.

19.45 uur Pieter Tordoir, De positie van Breda als economisch centrum van de regio, Professor in economic geography and urban planning, UvA. Owner ruimtelijk economisch atelier tordoir.

20.30 uur Intermezzo: column Mario Jacobs, wethouder gemeente Tilburg

20.40 uur Slotdebat o.l.v. Albert Reijlink

21.20 uur Afsluiting door wethouder Paul de Beer (Stedelijke Ontwikkeling, Vastgoed & Klimaat)

21.35 uur Borrel op de toekomst

woensdag

13-11

16.30 | 22.00

PODIUM BLOOS BREDA

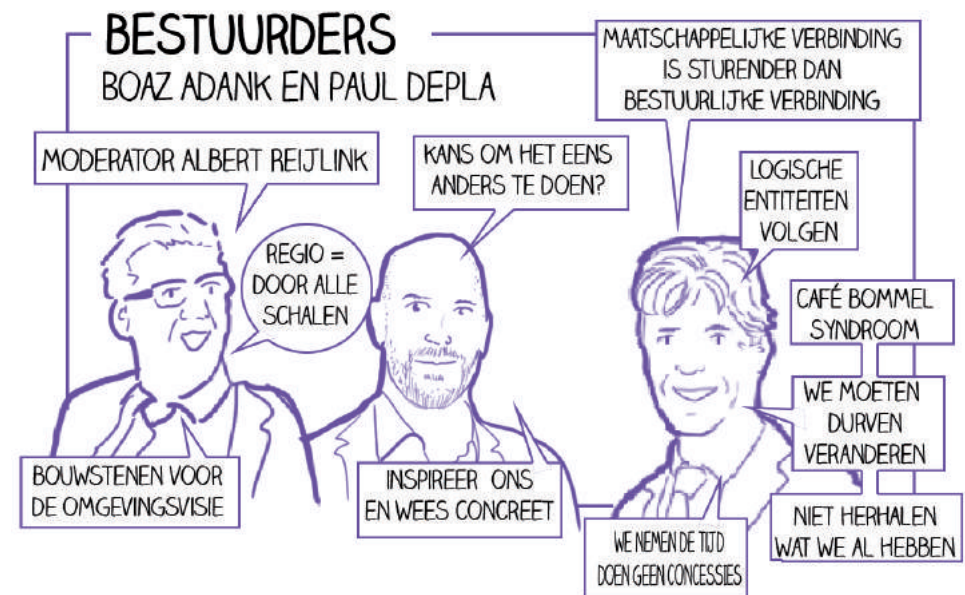
5 STAD EN DE REGIO

INLEIDING – STAD EN DE REGIO

Albert Reijlink opende als moderator van de avond de Talk of the Town – Stad en de regio bij Podium Bloos. Albert stelde dat we op een belangrijk punt staan voor de stad, maar doen we alles wel goed? Om goede keuzes te maken is het belangrijk goed en zorgvuldig te werk te gaan en verdieping te zoeken. We hebben voor dat deze avond begon niet voor niets al 4 bijeenkomsten gehad die verschillende onderwerpen aansneden die in gingen op veranderingen die op de stad Breda afkomen, afwijken van de Structuurvisie en de komende jaren ingrijpend zullen gaan bijdragen aan verandering. Voor Breda is de ligging in de regio belangrijk. Wist u dat 64% van gemeente Breda landelijk gebied is? Na de introductie van Albert opende wethouder Boaz Adank namens het college de Talk of the Town over de Stad en de regio. Hij was trots te kunnen melden dat er kwalitatief hoogwaardige sprekers zouden spreken op de avond. We moeten inderdaad keuzes voor de toekomst gaan maken, daarbij moeten we er voor zorgen dat we altijd de stip aan de horizon moeten houden en daar samen voor moeten gaan. Veel gaat vanzelf, maar de stip is wel nodig. Om te controleren of we het dan goed doen organiseren we avonden zoals deze om het gesprek aan te gaan en te polsen of we de goede richting zijn ingegaan en hoe we daar een sterk vervolg aan kunnen gaan geven. De relatie met de regio is belangrijk voor

een stad als Breda, maar hebben wij de regio nodig of heeft de regio Breda nodig? DE regio bestaat niet. Je doet tegenwoordig niet meer alles binnen de eigen gemeente grenzen. Je moet veel samen doen, Raad van State eist dit ook tegenwoordig. Het huidige systeem en samenhang zit zo in elkaar dat dingen alleen doen niet meer mogelijk is en alles steeds beter en steviger met elkaar verbonden is. We zullen het dus samen moeten gaan doen.

5 STAD EN DE REGIO

PETER SAVELBERG – BREDASTAD VAN DE WERELD

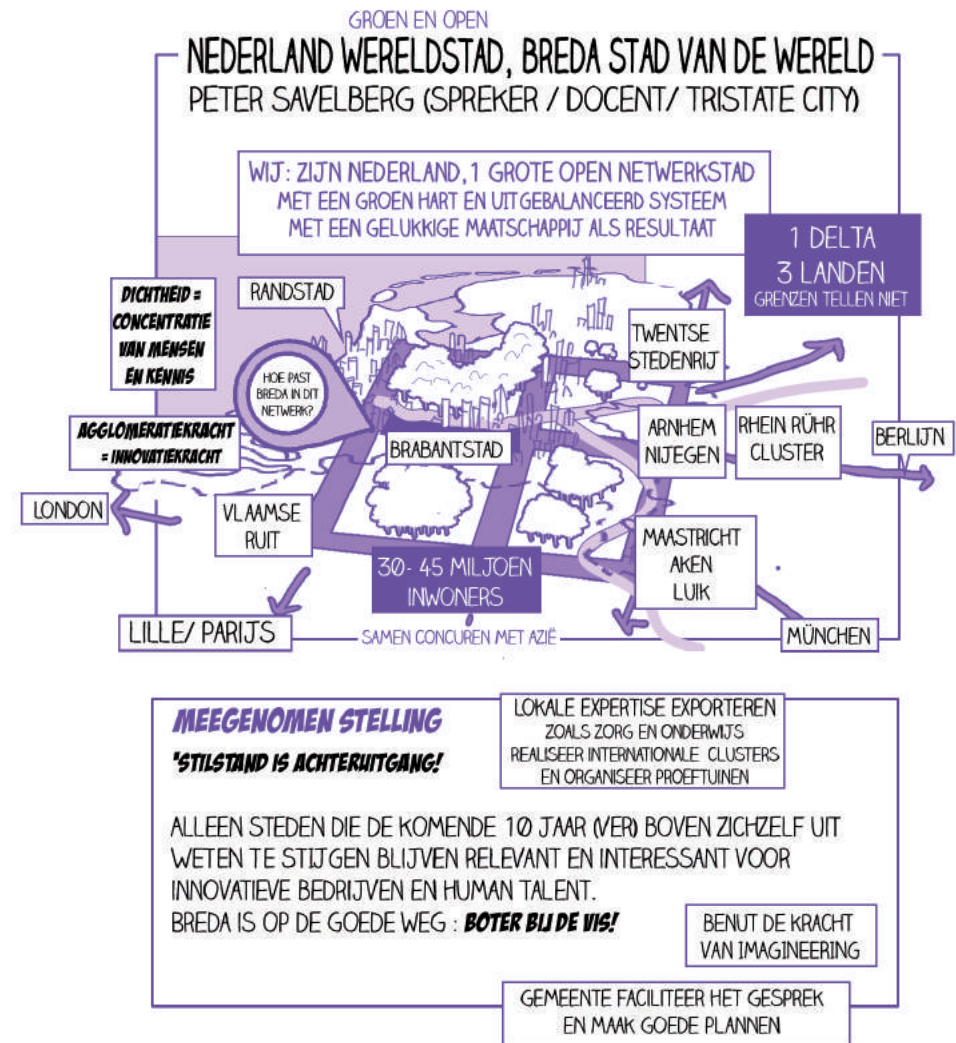
Na de inleiding van Albert Reijlink en wethouder Adank volgde spreker Peter Savelberg met een presentatie over Breda als stad van de wereld. Hij stelde dat we ons bewust moeten zijn van de wereld rondom ons heen. De bewustwording zorgt er voor dat je bepaalde aspecten die je registreert absoluut niet als inspiratiebron hoeft te zien. Schaal is daarbij ook steeds belangrijker. China is op dit moment het zwaartepunt in de wereld. Ook Dubai en India zijn sterk stijgend. De schaal is zo veel groter en anders, vergeleken met Nederland. Vliegvelden groter dan Schiphol worden daar in veelvoud gerealiseerd. Een stad als Shanghai heeft zich ook enorm uitgebreid, de schaal waarin dit is gebeurd zou in Nederland ondenkbaar zijn. Op groter schaalniveau bekeken zijn de concentraties aan groeiende steden in China in te delen in small en mega clusters. Wanneer wij over een small Chinees cluster praten, dan noemen wij dat een kleine eenheid terwijl dit vergelijkbaar is met Brabantstad. In de Nederlandse context noemen we dit dan wel weer groot. Dit geeft ook het verschil in schaal en interpretatie weer. We moeten op het gebied van schaal vooral kijken naar wat onze rol precies is. Wij kunnen zelf ook wel wat groter denken. Wanneer wij vanuit de ruimte op Europa kijken zien we een sterk uitgelicht cluster in West-Europa. In de zogenoemde yellow square van het Tristate city network idee, die 200 km bij 200 km is (Amsterdam-Brussel-Keulen-Enschede) wonen ongeveer 45 miljoen inwoners. Wij als Breda zitten daar midden in. Binnen en naast de yellow square liggen weer andere netwerken die goed aansluiten. Opvallend is dat er ook veel ruimte en groen aanwezig is tussen de steden van het netwerk, waardoor het gebied niet als druk wordt ervaren. Binnen de yellow square is de Brabant cluster aanwezig, die centraal gelegen is binnen de yellow square. Deze cluster is een groot organisch groeiende cluster dat model kan staan voor de snel groeiende clusters in China. Linksboven in de yellow square ligt het cluster Randstad XL, dat de Randstad verbindt met Breda, Eindhoven en Arnhem.

Gekoppeld aan de netwerk indeling zit ook het Metropolitan railway systeem. Deze indeling laat zien dat het treinnetwerk goed past bij de indeling die wordt gemaakt in de yellow square, en dan met name goed te koppelen is aan Randstad XL. Op wereldschaal doen we goed mee wanneer we het Tristate city network idee vergelijken met andere grote regio's in de wereld. Het is bij de schaalvorming niet het doel om bijvoorbeeld Brabanders zich Randstad XL inwoner te laten voelen. Het doel is om activiteiten aan elkaar te koppelen om zo het functionele netwerk optimaal te laten functioneren. Op Europese schaal is de Tristate City cluster het grootste cluster op het gebied van het inwonersaantal, dichtheid en creativiteit van West-Europa. De geografische positie van Breda in de Europees context is zodoende een hele sterke. Breda zou meer gebruik moeten maken van de optimale ligging. Onderwijs instellingen zoals BUAS en Avans zouden op het gebied van samenwerking de clusterlijnen moeten volgen. Wanneer er richting de toekomst wordt gekeken is het interessant om in te schatten wat de ligging zou kunnen betekenen voor de ruimtelijke economische kansen van Breda. Helaas weten we niet hoe het verdienmodel van bedrijven er over 20 jaar uit ziet. Zijn er nog wel zo veel winkels, is de besteding nog hetzelfde? Alles verandert erg snel. We zoeken nu al naar nieuwe vormen van industrie en economie. Waar gaat de economie heen? Het is wel een gewaagde keuze om nu al in te zetten op nieuwe vormen als je niet zeker weet of die ook zullen voortbestaan in de toekomst. Op kleine schaal kan er al wel worden geëxperimenteerd. Het haveneiland zou daar een goede plaats voor kunnen zijn. De toekomst zal dit gaan uitwijzen. Belangrijk is dat we richting de toekomst twee smaken hebben: samendoen of wegzakken. Bij het samendoen zal Breda zich moeten blijven profileren als internationaal knooppunt. De ligging tussen Rotterdam en Antwerpen is ideaal. Breda moet kansen aangrijpen, om in te springen op specifieke kansen die zich voordoen, zoals de invulling van de gronden rondom het station. Wat moet daar komen? International quarter? Innovatief

5 STAD EN DE REGIO

onderwijs centrum? Breda moet ook inzetten op de combinatie van zorg en onderwijs. Proeftuinen moeten worden ontwikkeld op lage schaal om te testen of het werkt zodat het op termijn kan worden geëxporteerd op globale schaal. De regio zal in deze context dan wel bij de overheid moeten liggen. Bestuurlijk technisch is het in praktijk helaas zo dat het creëren van een bestuurlijke entiteit voor bijvoorbeeld een metropoolregio een utopie is gebleken. Het enige dat je kunt doen is goede, haalbare en vernieuwende plannen maken om processen in beweging te krijgen. Resumerend is samenwerken en netwerken is enige kans om te overleven op mondiaal niveau. De omvang van Breda (en omgeving) is ontzettend klein vergeleken met de schaalgrote van super-steden in China en daar waar de nieuwe economische zwaartepunten van de globale economie zijn. Bundel krachten en kansen binnen het (yellow square) Tristate City Cluster als grote groene wereldstad om mee te kunnen doen op mondiaal niveau voor het aantrekken van investeringen en talent.

5 STAD EN DE REGIO

THOM AUSSEMS – BRABANT, "EEN VERREKES GOED IDEE"

Thom Aussems was de volgende spreker met de voordracht: Brabant, "een verrekes goed idee". Aussems stelde dat als je naar het kunstwerk "Ik ga via Breda" kijkt, dit niet echt duidelijk is. Wil je dat mensen naar Breda toe gaan, of juist dat mensen gebruik maken van de ligging als knooppunt om ergens anders heen te gaan. Ditzelfde geldt voor de snelle verbindingen, binnen 4 uur in Kopenhagen staan. Wil je dat mensen van Breda naar andere steden gaan of juist dat mensen ons als Breda beter weten te vinden? Bij beide voorbeelden is het natuurlijk de bedoeling dat Breda beter op de kaart komt te liggen en dat mensen de stad nog beter weten te vinden. Dit moet dan wel duidelijk uit worden gedragen. Aussems heeft veel goede herinneringen aan het Breda van vroeger. Veel bedrijven die er toen waren zijn er nu niet meer. Evenementen die in de tijd zijn veranderd en in andere vorm nog goed blijken te functioneren. In zijn zoektocht naar het duiden van het huidige Breda is Aussems op zoek naar draadjes en samenhang. Dingen die zijn ontstaan in de loop van de tijd, dingen die er toe doen. Gebeurtenissen en activiteiten in de ontwikkeling van de stad. Dit kan zijn op fysiek, cultureel, economisch en sociaal gebied. Er vielen hem een aantal dingen op. Het inkomen in Breda is hoog, de verhuiscapaciteit is laag en de sociaal economische positie is hoog. Het inkomensniveau van Breda heeft geen echte grote kloof met de omliggende gemeenten, bij andere steden in het land zie je dat vaker wel dan niet. Het merk Breda heeft iets sympathieks en opgewekts. De stad heeft onderscheidend vermogen door de centrumopgave en de relatie die het heeft met het water. Aan de randen wordt wel verdozing waargenomen, net als in de rest van Brabant. Op cultureel vlak is het behelpen in Breda, er zijn in de top 50 sterke Brabantse cultuurmerken maar een paar sterke merken, dit zijn tevens merken die ook in andere steden aanwezig zijn en niet perse met Breda verbonden zijn.

Alleen het Chassé theater heeft enige status. Wat is het verandervermogen van Breda? Bij verandering moet Breda verschillende eigenschappen afzwakken, versterken, elimineren en toevoegen. Hierbij zijn vestigingsvoorwaarden, kwaliteit van leven en opleidingsmogelijkheden van groot belang. Breda heeft geen massa en Universiteit wat het lastiger maakt. Bij verandering moet Breda niet de richting op gaan van Eindhoven. Grootstedelijkheid is niet hetzelfde als een verzameling aan hoogbouw. Brabant moet in zijn geheel wat vaker krachten bundelen. Valueport en brainport is een sterke combinatie. Bij grootschalige verbindingen moet er geen stadsnaam worden gehanteerd, maar een merknaam zoals de Randstad. De Randstad is echter geen netwerkstad. Er zijn onvoldoende functionele relaties, te weinig spreiding van topniveau voorzieningen en een stadsgewest overschrijdende dagelijkse leefomgeving ontbreekt. In de Zuid-Nederlandse context spreken we van Brabantstad. In samenwerkingsverband is dit een politiek compromis waar de verschillende gemeenten hun ei kwijt kunnen, maar in praktijk tot erg weinig leidt. Netwerkracht werkt echter alleen maar met connectiviteit. Voor Breda is het advies om in coöperatief verband te gaan werken. Betaalbare woningbouw zoals in Zurich en Wenen resulteert in aantrekkelijke woonsteden vanwege huisvestingsbeleid dat zich kenmerkt door dezelfde soort huisvesting voor alle bevolkingslagen. De waarde blijft zo behouden voor de stad, woningen worden voor de stad zelf gemaakt en de dosering en regulering heb je zelf in de hand. Deze ingrediënten maken de kwaliteit van het leven beter. Resumerend kunnen we stellen dat we moeten zoeken naar draadjes en samenhang op het gebied van merk, identiteit en marketing. Zoek en creëer (groot-)stedelijkheid in bijvoorbeeld voorzieningen en evenementen, in events die bij de stad passen en dat merk of identiteit verder uitbouwen. Niet door vooraf alles te plannen en te dicteren en vast te leggen. Dit biedt de planologische en financiële ruimte om te werken naar een stip op de horizon en ontwikkel bij voorkeur coöperatief om te zorgen dat het van en door de mensen is gecreëerd.

5 STAD EN DE REGIO

STEDELIJKHEID IS MEER DAN TORENS DRAPEREN OVER DE STAD...MAAK EEN VISIE (GEEN PLAN)

BREDA ALS 1 VESTIGINGSMILIEU IN BRABANTSTAD THOM AUSSEMS (URBANDUSTRIAL / SINT TRUDO)

UIT EINDHOVEN? NEE IK BEN EEN BRABANDER

AUTEUR BOEKEN OA: URBAN COMPLEXITY, CASE EINDHOVEN.

FOCUS OP
1. QUALITY OF LIFE
2. BEPERK DE SYSTEEMWERELD
STIMULEER DE COMMONS

BRABANT, 'EEN VERREKES GOED IDEE'

ER IS VEEL MEER DAN ZACHTE "G"

LIGGING EN INFRASTRUCTUUR
MOZAIEK VAN ECONOMISCHE KRACHT
SOCIAAL - ECONOMISCHE POSITIE (NR 5)
GROEN GROENE ATMOSFEER

BENUT HET DNA VAN DE STAD

CONSERVENBIER/TAPTOE

ZOEK DRAADJES IN DE HISTORIE

KIJK BREDER BIJV: SEGREGATIE

URB-EAU-GISME VERBINDT

BREDA LEKKER BREED

WAT ZIJN STADSGEWEST
OVERSCHRIJDENDE
VERBANDEN VAN BREDA ?

**URBAN COMPLEXITY
DRAADJES EN SAMENHANG**

NETWERKKRACHT EIST
CONNECTIVITEIT

BRAINPORT
BRABANTSTAD
MEER DAN EEN NAAM?

MEEGENOMEN STELLING

BENUT REALISTISCHE OBSERVATIE ALS BASIS VOOR KEUZES

HET WORDT TIJD DAT DE BRABANTSE POLITICI WAT MEER MET ELKAAR GAAN SAMENWERKEN, VANUIT HET UITGANGSPUNT:

'GEVEN IS HET NIEUWE NEMEN'.

KENNIS MASSA
QUALITY OF LIFE

WAT IS HET VERANDER VERMOGEN ALS JE KIJKT NAAR HET VERLEDEN

FACILITEREN COMMUNITIES EN EVENTS

THE RUGGEDS LOWBUDGET WERELDTOP

AFZWAKKEN - VERSTERKEN - ELIMINEREN - TOEVOEGEN

HOOGSTEDELIJK KLIMAAT =
QUALITY OF LIFE =
(DOORDEWEEKSE KWALITEIT)

5 STAD EN DE REGIO

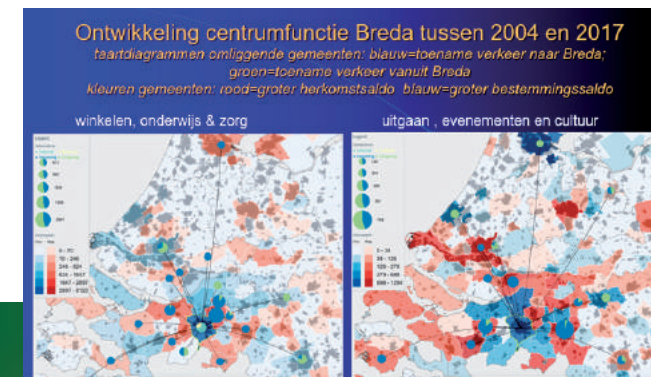
PIETER TORDOIR – BREDA ALS CENTRUMSTAD

Derde spreker was Pieter Tordoir met zijn voordracht over Breda als centrumstad: huidige positie, ontwikkeling en toekomst. De heer Tordoir startte meteen met zijn kernbevindingen en analyse over de centrumpositie van Breda: Breda kent een breed scala aan krachtige centrumfuncties voor de gehele regio West-Brabant. Bredase centrumfuncties zijn het meest krachtig, en de omliggende verzorgingsregio's het meest omvangrijk, voor recreatieve en culturele voorzieningen. Voor winkelen, recreatie en cultuur vallen ook (het grotere) Tilburg en Midden-Brabant in het Bredase verzorgingsgebied. Voor alle centrumfuncties geldt dat de rol van Breda (veel) sterker is dan naar verhouding van de bevolkingsomvang verwacht kan worden. Voor (nationale) top-hiërarchische centrumfuncties is Breda zelf georiënteerd op de grote steden in de Randstad, m.n. Rotterdam. Aldus vervult Breda een met Eindhoven vergelijkbare schakelfunctie voor Brabant, binnen het (inter-)nationale systeem van verzorgingscentra. De centrumfunctie van Breda wordt per saldo sterker in de recente periode (2004-2017), maar er zijn wel opvallende verschillen tussen functionele en recreatieve voorzieningen: functionele voorzieningen in Breda (winkelen, onderwijs en zorg) worden vooral voor direct omliggende gemeenten belangrijker. Recreatieve voorzieningen (horeca, cultuur) worden vooral belangrijker voor gemeenten/steden op grotere afstand, w.o. Amsterdam. De ontwikkeling van de centrumpositie en schakelfunctie gaat gepaard met toenemende aantrekkingskracht van het stedelijke woonklimaat op kenniswerkers. De Bredase centrumpositie heeft echter een minder groot en gunstig effect op de ontwikkeling van de stedelijke en stadsregionale kenniseconomie (minder dan geldt voor schakelcentra Eindhoven en Utrecht). Er is daarmee sprake van onbenut economisch potentieel in Breda en de regio. Binnen het regionale verband van stad en omliggende gemeenten worden consumentenstromen meer veelzijdig: omliggende gemeenten krijgen een toenemende recreatieve functie voor Breda. Daarvan profiteren stad en regio. Binnen het interregionale netwerk van steden trekt Breda gespecialiseerde (vooral recreatieve) centrumfuncties naar zich toe. Ook daarvan profiteren stad en regio. De centrumfuncties van Breda en haar schakelpositie binnen het (inter-)

nationale systeem van voorzieningen kunnen de komende decennia versterken op:

1. Arbeids- en kennisintensieve economie en kenniswerkers trekken steeds meer naar de spinnen in het interstedelijke web.
2. Breda kan profiteren van verdere integratie binnen de Eurodelta-regio (met sterkere banden tussen de Randstad en Vlaamse Stedenruut)
3. De HSL gaat steeds meer effect hebben. Dit geeft kansen om, naast de robuuste regionale centrumfunctie van de stad, meer gespecialiseerde (inter-)nationale functies te ontwikkelen. Besef daarbij dat: 1. De concurrentie met grote(re) steden (Eindhoven, Utrecht, Antwerpen) toeneemt. 2. Breda in dit concurrentieveld eigen en unieke specialisaties moet kiezen. 3. Goede papieren liggen bij top-recreatieve functies ('het goede leven') en gespecialiseerde zakelijke diensten (vooral op technisch en creatief terrein).
4. Grijpen van kansen verlangt doelgericht economisch clusterbeleid (ecosysteem, triple helix) en een open houding/cultuur jegens de wijde omgeving.
5. En doelgericht ruimtelijk beleid, vooral gericht op hoogstedelijke interactiemilieus rond de centrale stationsknoop (werken, wonen, recreatie, voorzieningen) en wonen, werken en recreëren in hoogwaardige, groen-rode suburbane milieus.

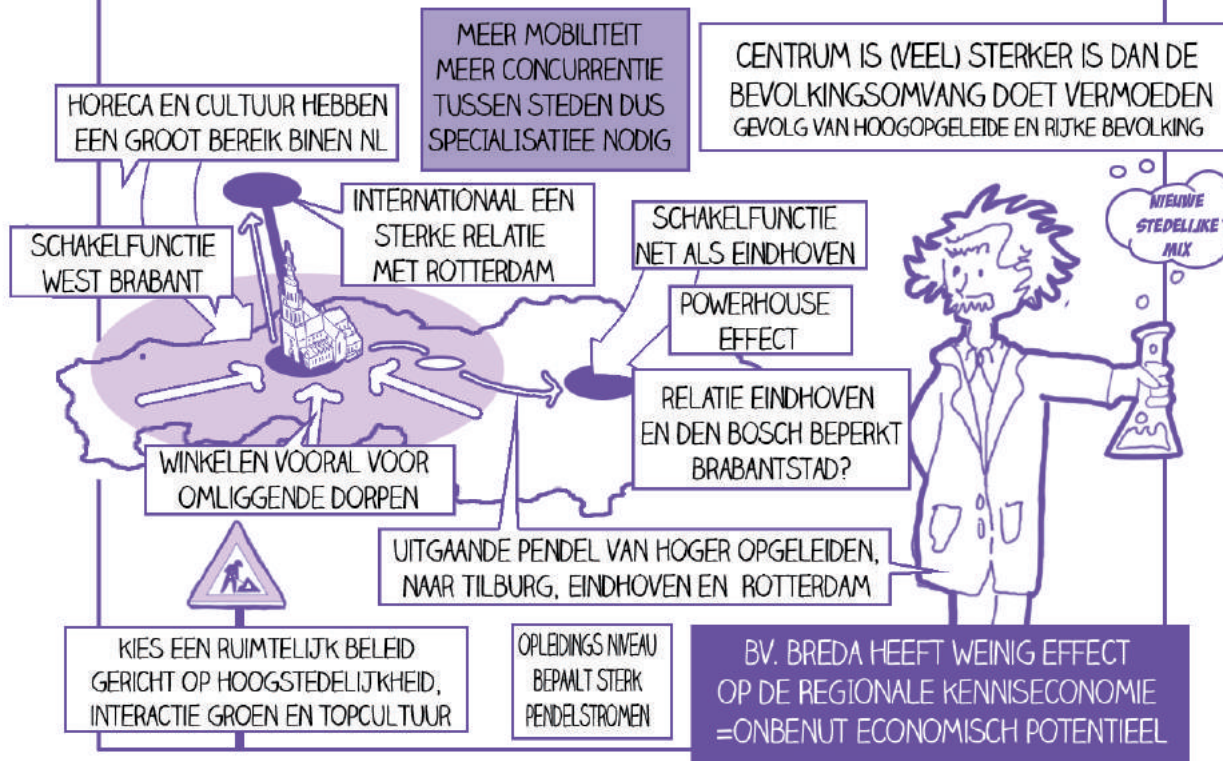
Resumerend kunnen we stellen dat Breda een grote centrumfunctie heeft (zelfs sterker dan naar verhouding van de bevolkingsomvang verwacht mag worden) en vervult een schakelfunctie in Brabant, heeft een hoog opleidings- en inkomensniveau, maar er is sprake van onbenut economisch potentieel. Breda (en regio) kan haar positie versterken (kennispotentieel, ligging en HSL) maar kies eigen specialisaties (groot concurrentieveld) en zoek daarbij de samenwerking met anderen (bv. Tilburg) en voer doelgericht economisch en ruimtelijk beleid.

5 STAD EN DE REGIO

BREDA ALS ECONOMISCH CENTRUM VAN DE REGIO PIETER TORDOIR (PROFESSOR UVA / ATELIER TORDOIR.)

MEEGENOMEN STELLINGEN

DE ECONOMISCHE EN SOCIALE INTERACTIE TUSSEN BREDA EN DE REGIONALE EN NATIONALE OMGEVING WORDT SNEL STERKER. DIT GEEFT GROTE ONTWIKKELKANSEN VOOR DE STAD, MAAR EEN HISTORISCH GEWORTELDE 'BASTION-CULTUUR VAN DE GARNIZOENSSTAD' – ENIGSZINS ZELFGENOEGZAAM, CONSERVATIEF EN GESLOTEN – KAN VERHINDEREN DAT KANSSEN OOK WORDEN BENUT

BREDA KRIJGT, ALS MIDDELGROTE STAD, DOOR HAAR NETWERKLIGGING EN AANTREKKINGSKRACHT STEEDS MEER TE MAKEN MET EEN TYPISCH GROOTSTEDELIJK WELVAARTSVERSCHIJNSEL: DE VERDRUKKING VAN DE MIDDENGROEPEN DOOR KENNISWERKERS ('DE YUPPEN'). ACTIE IS NODIG OM ECONOMISCHE, SOCIALE EN RUIMTELIJKE TWEEDELING TE VOORKOMEN.

'BREDA EN DE OMLIGGENDE REGIOGEMEENTEN MOETEN DE HANDEN INEENSLAAN EN WERKEN AAN EEN POLYCENTRISCH STADSGEWEST, MET FUNCTIONELE SPECIALISATIE EN TAAKVERDELING VAN GEMEENTEN TEN AANZIEN VAN VOORZIENINGEN VOOR WINKELN, ZORG, RECREATIE EN CULTUUR. DAT VERBREEDT HET SCALA AAN VOORZIENINGEN EN VERGROOT DE REGIONALE AANTREKKINGSKRACHT EN WELVAART.'

5 STAD EN DE REGIO

FORUMDISCUSSIE

De forumdiscussie werd geopend in aanwezigheid van de inleiders en wethouder Paul de Beer en burgemeester Paul Depla. Voordat de discussie begon kreeg de Tilburgse wethouder Mario Jacobs het woord om zijn beeld over Breda te delen met het aanwezige publiek. De wethouder begon zijn verhaal met een aantal plaagstootjes richting Breda op het gebied van voetbal en erfgoed. Na de komische opening gaf de heer Jacobs aan dat van alle kanten mensen naar Breda toe gaan. Innovatie en vernieuwing blijven richting de toekomst essentieel. Bedrijven die aan het einde aan de cyclus zitten moeten vernieuwen en zoeken naar mengvorm tussen wonen en werken. In Breda moeten we uitkijken dat de stad geen museum wordt. Daarbij moeten we er wel opletten dat we oudere mensen bij te veel vernieuwing niet de stad uit prijzen. De oplossingen hiervoor moet niet solitair bekijken, maar samen met Tilburg aanpakken. Ben eerst trots op wie je bent. Dit geldt voor alle Brabantse steden. Hoge woontorens neerzetten maken je geen grotere stad. Zie steden als Barcelona en Berlijn. Je moet niet boven 6 verdiepingen willen bouwen. Kwaliteit van Brabantse steden is wonen, jeugd en talent moet je willen houden in je steden. In de bredere context moet je het gevoel krijgen dat de treinverbinding van 13 minuten eigenlijk een metroverbinding is. Tilburg en Breda concurreren weinig, moeten elkaar juist versterken, samen dingen aanvliegen om het juist zo wel binding te krijgen. Daarbij moet je vasthouden aan je eigen DNA. Dit wordt beaamd door de Burgemeester Paul Depla van Breda. We moeten meer verbinding maken met het oosten. Bestuurlijke verbindingen en maatschappelijke verbindingen. Bestuurlijk mag het niet hinderen. Het winnend concept nu is geen winnend concept meer over 20 jaar. De aanwezigheid van de HSL heeft een aanzuigende werking, zeker richting de toekomst. We moeten met elkaar in dialoog blijven, maar ook zelf keuzes durven maken. De haven en HSL hadden er niet geweest

als er alleen naar de stad was geluisterd. We moeten niet blijven herhalen wat we nu hebben. We hebben energie van buiten nodig. Geef ruimte en laat los. Het stadskantoor hoeft niet alleen te bepalen welke voorzieningen waar moet komen, dit doe je samen met de stad. In Breda is het bereikbaarheidsdenken nog vaak gericht op auto en fiets. Juist nu moeten we denken in de digitale bereikbaarheid. Als je daar niet goed in bent dan heeft dat impact op de stedelijke inrichting. De stip op de horizon is veel belangrijker dan plannen maken. Laat mensen toewerken aan de visie, past het er wel of niet in. Voorbeeld Bilbao Guggenheim. Voor echte doorbraken moet college "ballen hebben en lef tonen"! Voor Breda geldt dat ook wel een beetje met het Chassé theater dat zeven collegeleden kostte, maar nu heel zuidwest Nederland als verzorgingsgebied heeft. Niet alles kun je van te voren bedenken. Stip op horizon is belangrijk en invulling komt dan vanzelf. Door de crisis moesten we vaak anders gaan denken. Dit pakt vaak goed uit. Lef om je plannen aan te passen. We moeten meer lef hebben om ruimte te laten met maar een paar kaders en zien wat er gebeurt. We hebben nog veel tijd om CSM te ontwikkelen, eerst focussen we ons op andere delen in het centrum.

COLOFON

ALGEMENE VRAGEN

Hans Thoolen	(Projectleider)	bj.thoolen@breda.nl
Frits Pilzecker	(Projectleider)	fp.pilzecker@breda.nl
Koen van Oers	(Projectleider)	k.van.oers@breda.nl
Til Dekker	(Projectassistente)	mt.dekker@breda.nl

TALK OF THE TOWN SPECIFIEKE VRAGEN

Vitaal en inclusieve stad	Marris van de Luytgaarden	mpa.van.de.luytgaarden@breda.nl
De toekomst van het centrum van Breda	Hans Thoolen	bj.thoolen@breda.nl
Stedelijke systeemtransitie	Frits Pilzecker	fp.pilzecker@breda.nl
Stad en buitengebied	Christel Eversdijk	c.eversdijk@breda.nl
Stad en de regio	Jan van Gurp	jha.van.gurp@breda.nl

Productie en opmaak door Gemeente Breda, bureau Vormgeving
Schetsen door Sander de Knegt

Dank aan de inleiders en bezoekers van de bijeenkomsten!

